

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

**KUTILSTVÍ A ŘEMESLNÉ PRÁCE,
NOVÝ TREND ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ**

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: Andragogika se specializací personální rozvoj

Autor: Pavel Hampl

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma *Kutilství a řemeslné práce, nový trend zájmového vzdělávání* vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne 26. 3. 2024

Podpis

Děkuji vedoucí práce doc. PhDr. Heleně Kubátové, Ph.D., za vedení mé bakalářské práce, podnětné připomínky a cenné rady. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Michaele Kopečkové, Ph.D., za konzultace k formální stránce práce. V neposlední řadě děkuji participantům dotazníkového šetření za ochotu se na mém výzkumu podílet.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavel Hampl
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	Andragogika se specializací personální rozvoj
Studijní program obhajoby práce:	Andragogika se specializací personální rozvoj
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Helena Kubátová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Kutilství a řemeslné práce, nový trend zájmového vzdělávání
Anotace práce:	Práce pojednává o fenoménu kutilství a DIY v současné společnosti. Motivací k výběru tématu je osobní zájem autora a nedostatek odborné literatury k tomuto fenoménu, především v českém prostředí. Cílem práce je teoretický návrh projektu zájmového vzdělávání se zaměřením na řemeslné kutilství, zejména v běžné domácnosti. K naplnění cíle je využito dotazníkové šetření, které upřesňuje zájem o vzdělávání v této oblasti a vymezuje požadavky a očekávání potenciálních zájemců o tento typ kurzu. V teoretické části práce je pojednáno o celoživotním a zájmovém vzdělávání, vzdělávacích potřebách a projektování vzdělávací akce. Akcentována je zde především problematika kutilství a DIY. V empirické části je představena metodika dotazníkového šetření, kterého se celkem zúčastnilo 182 osob. Následně jsou prezentovány výsledky průzkumu a na jejich základě je vypracován teoretický projekt kurzu pro veřejnost se zaměřením na kutilské a řemeslné práce.

Klíčová slova:	kutilství, DIY, zájmové vzdělávání, vzdělávání dospělých, projektování vzdělávací akce
Title of Thesis:	DIY and Crafts, a New Trend in Hobby Education
Annotation:	The thesis focuses on the phenomenon of crafts and DIY in contemporary society. The motivation for selecting this topic is the author's personal interest and the lack of scientific literature on this phenomenon, especially in the Czech environment. The aim of this thesis is a theoretical proposal of a project of hobby education focused on DIY, especially in the ordinary household. In order to fulfil the aim, a survey was utilised to specify the interest in education in this field and to define the requirements and expectations of prospective candidates for this type of extra-curricular course. The theoretical part of the thesis discusses lifelong and hobby education, educational needs and designing an educational programme. In particular, the topics of crafts and DIY are emphasised. In the empirical part, the methodology of the survey is explained in detail, in which a total of 182 respondents participated. Subsequently, the results of the survey are presented. Based on these results, a theoretical design of a public extra-curricular course focused on crafts and DIY is developed.
Keywords:	Crafts, DIY, Hobby Education, Adult Education, Project of Hobby Education
Názvy příloh vázaných v práci:	Dotazník (Příloha 1)
Počet literatury a zdrojů:	33 – monografie: 17, odborné články: 3, příspěvky na konferenci: 1, internetové zdroje: 12
Rozsah práce:	66 s. (102 619 znaků s mezerami)

OBSAH

ANOTACE	4
ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1. Celoživotní vzdělávání a učení.....	11
1.1 Formy celoživotního vzdělávání a učení.....	12
1.2 Vzdělávání a učení dospělých.....	13
1.2.1 Typy dalšího vzdělávání dospělých.....	14
2. Zájmové vzdělávání dospělých	15
2.1 Charakteristika zájmového vzdělávání dospělých	15
2.1.1 Volný čas.....	16
2.1.2 Zájmy a potřeby.....	17
2.1.3 Motivace	17
2.2 Cíle a funkce zájmového vzdělávání.....	18
2.3 Didaktický pohled na zájmové vzdělávání.....	19
2.3.1 Účastník zájmového vzdělávání dospělých	19
2.4 Lektor zájmového vzdělávání a jeho kvalifikace	20
2.5 Typy zájmového vzdělávání dospělých	21
3. Řemeslné práce, kutilství a DIY.....	21
3.1 Definice pojmů	22
3.2 Fenomén kutilství a DIY	23
3.2.1 Zájem dospělých o kutilství a DIY	24
3.2.2 Motivace dospělých ke kutilství a DIY	26
3.2.3 Možnosti zájmového vzdělávání v oblasti kutilství a DIY.....	31
4. Projektování vzdělávací akce	32
4.1 Analýza a identifikace vzdělávacích potřeb	33
4.1.1 Realizace analýzy vzdělávacích potřeb.....	33
4.2 Interpretace výsledků vzdělávací akce	34
4.2.1 Cíle vzdělávací akce	34

4.2.2 Profil účastníka a absolventa	35
4.2.3 Obsah a disciplíny vzdělávací akce	36
4.3 Volba forem, metod a technik vzdělávání.....	38
4.3.1 Didaktické formy.....	38
4.3.2 Didaktické metody	39
4.3.3 Edukační prostředky a techniky	40
4.4 Finanční zabezpečení vzdělávací akce.....	41
4.5 Výběr lektorů.....	42
4.6 Realizace, organizace a evaluace vzdělávací akce	42
4.6.1 Realizace vzdělávací akce	42
4.6.2 Organizace vzdělávací akce	43
4.6.3 Evaluace	43
EMPIRICKÁ ČÁST.....	45
5. Zaměření a metoda práce	45
5.1 Zaměření a cíle práce.....	45
5.2 Metodika výzkumu	47
5.2.1 Předvýzkum.....	47
5.2.2 Sběr dat	48
5.2.3 Stanovení výzkumného vzorku	48
5.2.4 Struktura dotazníku	48
5.2.5 Interpretace získaných dat	51
5.3 Výsledky výzkumu.....	52
5.3.1 Diskuze	62
6. Návrh projektu a podoba kurzu.....	63
6.1 Teoretický návrh projektu	63
6.1.1 Odůvodnění a přínos projektu	63
6.1.2 Formulace cílů zájmového kurzu DIY	64
6.1.3 Profil účastníka zájmového kurzu DIY	64
6.1.4 Stanovení obsahu zájmového kurzu DIY	65

6.1.5 Výběr didaktické formy a metody zájmového kurzu DIY	67
6.1.6 Edukační prostředky zájmového kurzu DIY	67
6.1.7 Finanční zabezpečení kurzu DIY	68
6.1.8 Lektor kurzu DIY	68
6.2 Podoba kurzu	69
ZÁVĚR	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ	75
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, SCHÉMAT	78
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHY	80

ÚVOD

Předkládaná práce se věnuje fenoménu kutilství a DIY. Téma bylo zvoleno především na základě osobního zájmu a vlastní praxe v oboru a také z důvodu absence odborných zdrojů, jež se tomuto odvětví věnují.

Kutilství a DIY jsou aktuálně velmi populární, lidé stále častěji hledají možnosti, jak zvládnout drobné opravy, především v domácnosti, svépomocí. Tento trend dokládají mj. rozrůstající se zájmové skupiny na sociálních sítích, televizní programy zabývající se kutilstvím, stále vyšší počet hobby marketů atd. Jedním z důvodů narůstajícího zájmu ze strany veřejnosti může být nedostatek řemeslníků, z čehož plynou dlouhé čekací lhůty, vysoké ceny, nekvalitně odvedená práce apod.

V českém prostředí lze informace o kutilství a DIY získat především prostřednictvím veřejných médií, sociálních sítí atp. V akademické sféře je tomuto fenoménu věnován prostor spíše v zahraničí (např. Khademi-Vidrav & Bujdosó, 2020; Wolf & McQuitty, 2013; Watson & Shove, 2005). V Česku je možné najít poznatky ke kutilství především v rámci obecně pojímaného zájmového vzdělávání (např. Šerák, 2009). Jedinou ucelenou publikací v tomto oboru je aktuálně monografie P. Gibase a kol. (2020), jež nabízí širší pohled na tuto specifickou oblast.

Hlavním cílem práce je na základě teoretických východisek a dotazníkového šetření vytvořit návrh projektu zájmové vzdělávací akce se zaměřením na kutilské a řemeslné znalosti a dovednosti v běžné domácnosti. Vedle instruktážních videí (např. na YouTube) se totiž jedná o další možnost, jak nabýt zkušenosti a dovednosti v oblasti kutilství. Kutilům pak může pomoci rozvíjet sebevědomí, odvahu a schopnosti přijímat nové kutilské výzvy.

V souvislosti s cílem práce a formou získávání potřebných dat pro projektování jsem si položil čtyři výzkumné otázky, jež zahrnují následující: zájem populace o řemeslné práce, zájem o vzdělávání v této sféře, motivace ke vzdělávání, požadavky na lektora.

Práce má tradiční strukturu, tj. teoretickou a praktickou část. V teoretické části se věnuji celoživotnímu vzdělávání, zájmovému vzdělávání dospělých, fenoménu DIY a projektování vzdělávací akce. V empirické části představuji metodiku výzkumu – tvorba dotazníků a průběh šetření, stanovení výzkumných otázek a konkrétní strukturu dotazníku. Následně prezentuji a komentuji data na základě dotazníkového šetření (ve formě grafů) a v diskuzi shrnuji odpovědi na výzkumné otázky. V poslední části navrhuji teoretický projekt pro zájmové vzdělávání v oblasti kutilství a DIY a přikládám konkrétní podobu kurzu vyplývající z dotazníkového šetření.

V závěru práce shrnuji veškeré poznatky na základě šetření i získaných odpovědí na výzkumné otázky a nastiňuji možnosti bádání v této oblasti v budoucnu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Celoživotní vzdělávání a učení

Celoživotní vzdělávání a učení lze definovat jako veškeré účelné formalizované i neformální činnosti související s učením, které jedinec realizuje s cílem dosáhnout zdokonalení svých znalostí, dovedností a odborných předpokladů. V ideálním případě představuje nepřetržitý proces, který prolíná uvedené formy učení v průběhu celého života jedince (Průcha & Veteška, 2014, s. 212).

Přestože pojmy *vzdělávání* a *učení* tvoří ucelený komplex, jsou často nepřesně užívány. Proto je nutné zdůraznit určitou odlišnost v těchto termínech.

Vzdělávání je možno definovat spíše jako formální edukační strukturu, tedy proces řízeného vyučování a učení, k němuž dochází z pravidla v prostředí školy nebo obdobném edukačním prostředí. Učení pak představuje kognitivní složku jedince a zdůrazňuje jeho aktivní přístup. Hlavní změnou tak oproti pojmu vzdělávání vidíme v možnostech učení, a to jak v tradičních vzdělávacích institucích vzdělávacího systému, tak mimo něj. Formální vzdělání nám tedy tvoří nezbytné základy pro celoživotní učení (Palán, 2002, s. 29).

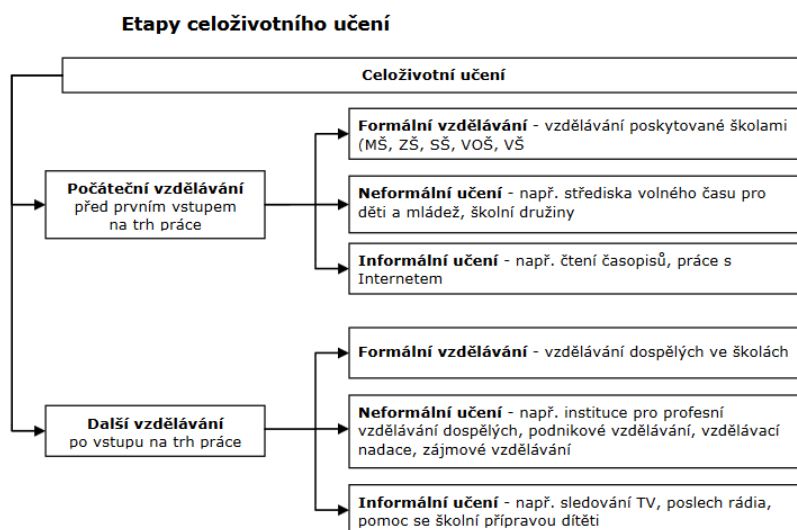
S tímto pojetím se ztotožňují i další badatelé (např. Veteška & Tureckiová, 2008, s. 20–21).

Dle Zormanové (2017, s. 22) lze proces učení dělit do těchto etap:

- předškolní výchova a vzdělávání,
- vzdělávání a výchova po dobu školní docházky,
- všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích,
- profesní vzdělávání na úrovni středoškolského vzdělání,
- profesní vzdělávání na úrovni vysokoškolského vzdělání,
- vzdělávání dospělých.

Etapy vzdělávání přehledně definuje např. H. Vychová (2008, s. 14), která již zohledňuje také formy učení – formální, neformální a tzv. informální (viz Obr. 1).¹

Obrázek 1 – Etapy celoživotního vzdělávání (Vychová, 2008, s. 14)

1.1 Formy celoživotního vzdělávání a učení

Ucelený komplex celoživotního vzdělávání a učení je možno rozdělit do tří způsobů realizace.

Formální vzdělávání a učení

Formální vzdělávání (učení) lze charakterizovat jako veškerou výuku, která probíhá ve školách nebo vzdělávacích institucích. Výstupem takového vzdělávání je celospolečensky uznávaný certifikát, který potvrzuje stupeň dosaženého vzdělání – vysvědčení, diplom, titul atd. (Šerák, 2009, s. 16). Palán (2002, s. 65) k formálnímu vzdělávání dodává, že zahrnuje navazující stupně vzdělávání určené celé populaci (povinné základní vzdělání), nebo určené pro všechny (středoškolské, vysokoškolské vzdělání), přičemž absolvování je stvrzeno certifikátem.

¹ „Nejedná se o konstrukci modelu celoživotního učení. Funkční model by musel dále zahrnovat vzájemné vazby mezi vyjmenovanými jednotkami, neboť v praxi dochází k jejich prolínání, které je podstatou permanentního učení.“ (Vychová, 2008, s. 14).

Neformální vzdělávání a učení

Odehrává se většinou mimo formální vzdělávací systém a nevede k dosažení tradičního školního vzdělání. Bývá realizováno u zaměstnavatele, neziskových společností, vzdělávacích organizací, ale také v tradičních školách nebo v soukromém sektoru. Cílem neformálního vzdělávání tedy není dosažení vyššího vzdělání, ale především získání nových dovedností, zkušeností a vědomostí, které spíše prohlubují již vzdělání získané. Typickým příkladem je zájmové vzdělávání, rekvalifikační kurzy nebo krátkodobá školení (Zormanová, 2017, s. 22).

Informální učení

Jedná se o proces získávání vědomostí, znalostí a osvojování dovedností z každodenních zkušeností v průběhu celého života. Probíhá v podstatě neustále při jakékoliv činnosti, a to jak v zaměstnání, v rodině, ve volném čase, tak třeba i při pouhém sledování televize (Palán, 2002, s. 83).

Šerák se domnívá, že je nutno všechny tři typy chápat jako homogenní celek, který umožňuje získávat různé kvalifikace a kompetence různou cestou a kdykoliv během života (Šerák, 2009, s. 16).

1.2 Vzdělávání a učení dospělých

Definici pojmu vzdělávání a učení dospělých lze vymezit jako všechny formy vzdělávání, jimiž projdou dospělí lidé po ukončení počátečního vzdělávání a odborné přípravy (Veteška & Tureckiová, 2008, s. 18).

Palán ještě doplňuje, že je to proces cílevědomého a systematického zprostředkování a osvojování schopností, znalostí, dovedností a postojů, ale také společenského jednání a chování. Vzdělávání dospělých bývá také ztotožňováno s pojmem **další vzdělávání** (Palán, 2002, s. 237).

Vzdělávání dospělých plní řadu důležitých funkcí, neboť jeho prostřednictvím získává dospělý jedinec nejen nové znalosti, vědomosti, dovednosti, kvalifikace nebo kompetence, ale také určitý sociální status. Konkrétně se hovoří o těchto funkcích: **humanizační** – spočívají v obecné humanizaci člověka, **integrační** – spočívají v socializaci jedince, **kvalifikační** – umožňují uplatnění na trhu práce (Zormanová, 2017, s. 23).

1.2.1 Typy dalšího vzdělávání dospělých

Další vzdělávání dospělých je možno dle řady autorů (Zormanová, 2017; Šerák, 2009; Palán, 2002; Průcha & Veteška 2014) rozdělit do tří typů: občanské vzdělávání, další profesní vzdělávání (oproti profesnímu vzdělávání převážně realizováno ve volném čase) a zájmové vzdělávání.

Občanské vzdělávání

Vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka a pro jeho adaptaci na měnící se společenské, ekonomické i politické podmínky. Je zaměřeno na formování vědomí práv a povinností osob v jejich rolích občanských, společenských i rodinných a způsobů, jak tyto role úspěšně naplňovat (Průcha & Veteška, 2014, s. 277).

Další profesní vzdělávání

Je mimo jiné součástí profesního vzdělávání. Palán uvádí, že jeho podstatou je vytvářet a udržovat optimální soulad mezi objektivní a subjektivní kvalifikací (nároky na výkon konkrétní profese). Mezi další profesní vzdělávání patří kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání nebo normativní školení a kurzy (Palán, 2002, s. 36).

Zájmové vzdělávání

Je zaměřeno na kultivaci osobnosti na základě zájmů a vzdělávacích potřeb jednotlivců. Umožňuje především seberealizaci ve volném čase (Zormanová, 2017, s. 31).

Poslední uvedené, tedy **zájmové vzdělávání**, je předmětem této práce, proto jej v následující kapitole přiblížím více a pokusím se jej dále zasadit do kontextu kutilství a řemeslných prací.

2. Zájmové vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání je společně s občanským vzděláváním založeno na čistém zájmu, který je oproštěn od každodenní rutiny a pracovních povinností. Hlavním cílem zájmového vzdělávání není příprava na profesní využití nabytých znalostí a dovedností, ale spíše budování širších předpokladů pro kultivaci osobnosti na základě zájmů, dotváření hodnotové orientace a umožnění seberealizace člověka. Výsledkem těchto edukačních aktivit je především zlepšení kvality života jedince, prohloubení jeho nezávislosti a upevnění psychické pohody (Šerák, 2009, s. 46).

Obdobně definuje zájmové vzdělávání *Národní program rozvoje vzdělávání v České Republice*, tzv. *Bílá kniha* (2001). Tento dokument prezentuje zájmové vzdělávání jako „...souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňující získat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou školní výuku.“ (Bílá kniha, 2001, s. 54).

2.1 Charakteristika zájmového vzdělávání dospělých

Typické znaky zájmového vzdělávání tvoří dobrovolnost (může být u dětí a mládeže do jisté míry omezena rodiči), neformálnost (výstupy nemají v naprosté většině podobu vysvědčení nebo certifikátu), pestrost nabídky a obsahu, svoboda výběru,

otevřenost (přístupnost pro širokou vrstvu obyvatelstva co do věku, pohlaví nebo vzdělání) a vlastní aktivita (Šerák, 2009, s. 52–54). Přesto je primárním charakteristickým rysem zájmového vzdělávání beze sporu volný čas a zájem.

2.1.1 Volný čas

Pro vymezení volného času existuje několik definic (např. Průcha & Veteška, 2014, s. 1029; Pávková, 2014, s. 11). V souvislosti s tématem práce vycházím především z pojetí Šeráka (2009, s. 28). Definici volného času popisuje v monografii *Zájmové vzdělávání dospělých*, kde rozděluje veškerý čas, který má jedinec k dispozici, na čas **pracovní** (strávený nějakou pracovní činností), **vázaný či polovolný** (vyplněný povinnostmi o vlastní osobu – stravování, hygiena, spánek, cestování, rodina apod.) a **volný** (kutilství, zahradničení atp.).

Volný čas následně dělí dle druhu činností na **odpočinkový** (činnosti klidné, pohybové i psychicky nenáročné), **rekreační** (typická je pohybová aktivita) a **zájmový** (cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojení a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností). Zájmový volný čas pak strukturoval do čtyř kategorií:

- **činnosti s položištným charakterem** (placená účast na spolkových aktivitách, placené kutilství apod.),
- **poloužitkové a polorekreační činnosti v domácnosti** (zahradničení či chov zvířectva),
- **polovýchovné a polozábavné rodinné činnosti**,
- **práce pro potěšení vlastní osoby, rodiny, přátel.**

Šerák rovněž uvádí, že jednotlivé oblasti jsou velice flexibilní a není možné je vnímat fixně. Může se např. stát, že některé činnosti typické pro volný čas (kutilství) začnou postupně nabývat rysů práce v zaměstnání, až nakonec nabydou charakteru dobrovolně zorganizovaných pravidelných činností (Šerák, 2009, s. 28).

Volný čas tak lze souhrnně definovat jako čas nebo dobu, kdy na základě psychických, fyzických a sociálních aspektů vykonáváme zájmovou činnost, která je provozována mimo zaměstnání, péči o rodinu a vlastní osobu, či uspokojování

základních potřeb jedince. Jedná se o různé aktivity, jež jsou vykonávány především dobrovolně a přinášejí odpočinek, uspokojení, radost, zábavu, případně rozvíjí tvůrčí kapacitu jedince. Tato definice zahrnuje všechny výše uvedené přístupy.

2.1.2 Zájmy a potřeby

Zájmové vzdělávání úzce souvisí s termíny **zájem** a **potřeba**. Šerák **potřebu** charakterizuje jako nedostatek či něco nutného nebo žádoucího. Potřeby mají motivační funkci, jelikož jedince podněcují k odstranění tohoto nedostatku. **Zájem** je již samotný druh motivační síly. Zájem má kognitivní, emocionální a hodnotovou dimenzi, rozvíjí se na základě existujících potřeb a umožňuje jejich uspokojení. Vyvolán je nejčastěji potřebou, přesto jde o vzájemný oboustranný vztah (Šerák, 2009, s. 49).

2.1.3 Motivace

„Smyslem motivace je nenásilné vytvoření pozitivního přístupu k něčemu – často k nějakému výkonu či typu chování.“ (Plamínek, 2010, s. 14). Kladný vztah k nějaké úloze podle Plamínka (tamtéž, s. 14) vzniká ze dvou příčin:

- její splnění je spojeno se ziskem, tedy z vnějšku přicházejících hodnot (motivace vnější),
- splnění úlohy je v souladu s vnitřním vyladěním člověka (motivace vnitřní).

Motivace lze tedy členit následovně.

- **Motivace vnější** – úlohy jsou plněny pod vlivem vnějších podnětů (stimulů). Klíčovou roli pro žádoucí chování zde hraje vnější situace.
- **Motivace vnitřní** – úlohy jsou plněny pod vlivem vnitřních pohnutek (motivů). Významný je v tomto případě vnitřní svět motivovaného člověka. Jedinec vykonává úlohu, protože ho to baví, popř. to považuje za významné a důležité.

Olga Medlíková (2021, s. 18) ve své monografii *Umění motivace* popisuje motivace jako hybnou sílu, tedy důvod, proč něco děláme, smysl nějaké činnosti a nástroj k uspokojení potřeby. Motivovaného člověka pak popisuje jako cílevědomějšího, jenž podává dlouhodobě kvalitnější výkon. Mimo již výše uvedené příčiny motivace (vnější a vnitřní) zmiňuje ještě příčinu třetí, a to motivaci jako důsledek úspěšně vykonané činnosti, ať už záměrné či náhodné.

2.2 Cíle a funkce zájmového vzdělávání

Hlavním cílem zájmového vzdělávání má být harmonicky rozvinutá osobnost, relativně samostatná a plně zapojená do společenských vztahů. Cíle je možno také rozlišit na poznávací, dovednostní a hodnotové, přičemž smyslem je plnohodnotné vyčerpání potenciálu volného času. Svou činností zasahuje do mnoha oblastí lidského života (Šerák, 2009, s. 54–55).

Níže uvedený přehled obsahuje pouze částečný výčet hlavních cílů zájmového vzdělávání (tamtéž, s. 55):

- **všeobecně vzdělávací** (rozšiřuje a aktualizuje poznatky),
- **světonázorové** (orientace v pochopení světa),
- **kvalifikační** (znalosti a dovednosti nutné ke zvládnutí pracovních rolí),
- **aktualizační a inovační** (překonávání již zastaralých poznatků),
- **relaxační** (velkou roli zde hrají emoce),
- **regenerační**,
- **ekonomická**,
- **profylaktická** (naplnění volného času, překonání nudy a stereotypu),
- **komunikativní** (vzájemný styk mezi jedinci na základě společných zájmů).

Dalo by se tedy říci, že zájmové vzdělávání zaměřené na kutilství a DIY zasahuje do několika oblastí lidského života současně. Především pak do oblasti všeobecně vzdělávací, kvalifikační, relaxační, ekonomické a profylaktické. Tvoří tak soubor cílů (pozn. autora).

2.3 Didaktický pohled na zájmové vzdělávání

Pojem didaktika (z řeckého *didaskéin*) byl převážně spojován s pedagogikou a jeho hlavním významem bylo umění vyučovat.² V andragogice jakožto vědě o učení a vzdělávání dospělých je však již kladen větší důraz na kontext sebeřízeného učení dospělého.

Didaktika v kombinaci se zájmovým vzděláváním nabízí prostor pro inovace a kreativitu, a to především díky dobrovolnému a zájmovému charakteru. Podle Šeráka v didaktice zájmového vzdělávání převládá výrazná flexibilita v použitých přístupech oproti vzdělávání školskému nebo firemnímu. Zaměření více na obsah než na cíl vzdělavatelům umožňuje věnovat větší pozornost atraktivitě činností. Významná je také aktivita všech zúčastněných (Šerák, 2009, s. 63).

2.3.1 Účastník zájmového vzdělávání dospělých

Pokud by měl být komplexně popsán účastník zájmového vzdělávání, je zapotřebí mít k dispozici podrobné údaje o frekventantech tohoto typu edukace, tj. informace o jejich postavení, vzdělání, očekávání nebo motivaci. Podle Šeráka je bohužel zájmové vzdělávání dospělých stranou hlavního proudu výzkumu a vyhýbají se mu i statistická šetření, která se orientují převážně na děti a mládež (Šerák, 2009, s. 131).

Posledním větším informačním výstupem je publikace *Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2016* (Půbalová, 2018). Výzkum se mimo jiné segmenty vzdělávání věnoval také šetřením neformálního vzdělávání v oblasti orientované mimopracovně. Hlavními faktory ovlivňujícími zapojení do mimopracovního neformálního vzdělávání jsou **věk, pohlaví, místo bydliště** a disponibilita **volného času**. V závěru tohoto šetření bylo zjištěno, že zapojení žen do zájmového vzdělávání je dvakrát častější než u mužů (tamtéž, s. 38).

² Pojem didaktika je také spojen prakticky s veškerou výukou a výchovou, volbou metod, forem a cílů, obsahu a organizačního zajištění v rámci vzdělávací akce. Těmto konkrétním aspektům se budu podrobněji věnovat v Kapitole 4 – Projektování vzdělávací akce.

Z výzkumu nevyplývá, o jaké oborové zaměření kurzů se jedná, může tak činit značný rozdíl v rozložení žen a mužů. Lze předpokládat jiný poměr např. v kurzech vaření a kurzech kutilství. Z veřejně dostupných nabídek zájmového vzdělávání pro dospělé se kurzy zaměřené na kutilství nebo DIY v podstatě nenabízí (více v Kapitole 3). Z toho důvodu je identifikace účastníka takového kurzu předmětem výzkumu této práce (pozn. autora).

2.4 Lektor zájmového vzdělávání a jeho kvalifikace

Dle Šeráka je kvalita lektorů v zájmovém vzdělávání spíše neuspokojivá. Usuzuje, že většina pracovníků v této sféře patří spíše k nadšencům než opravdovým odborníkům. Mnozí z nich jsou často didaktickými „amatéry“, již sice disponují výraznou znalostí svého oboru, ale orientace v didaktické problematice (metody, formy, pomůcky, komunikace atd.) jim schází (Šerák, 2009, s. 127).

Šerák také uvádí, že po legislativní stránce se v České Republice profese lektora řadí mezi živnosti volné, tudíž neexistují žádné formální požadavky na jejich odborné kompetence a kvalifikaci. V této souvislosti navrhuje možnost, jak tento nedostatek částečně vyřešit, konkrétně certifikované kurzy pro lektory (tamtéž, s. 129).

Kurzy lektorských dovedností nabízí například *Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR*, kde je možné složit zkoušku z profesní kvalifikace dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, a stát se tak certifikovaným lektorem dalšího vzdělávání dle *Národní soustavy kvalifikací* (AIVD ČR; online [cit. 2024-03-23])³.

Kromě samotné **kvalifikace** je důležité také zmínit pojem **kompetence**. Kompetencí se rozumí znalosti, schopnosti, povahové rysy, postoje, dovednosti a zkušenosti. Být kompetentní rovněž znamená umět se vyrovnat s kritickými, spletitými, nepřehlednými a nepředvídatelnými situacemi. Proto je součástí

³ <https://www.aivd.cz/cz/profesionalni-lektor/>

kompetencí mj. ochota přijímat rozhodovací rizika, osobní iniciativa a motivovanost (Palán, 2002, s. 99).

2.5 Typy zájmového vzdělávání dospělých

Zájmové vzdělávání je podle Šeráka asi nejpestřejší sférou vzdělávání dospělých. Výčet všech typů a druhů zájmového vzdělávání je prakticky nereálný a mnohdy se také tyto typy vzájemně prolínají mezi sebou (Šerák, 2009, s. 137–138). Mezi aktuální oblasti např. patří:

- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- cestování a turistika,
- zdravotní výchova,
- environmentální výchova,
- jazykové vzdělávání,
- náboženská a duchovní výchova,
- vědeckotechnické vzdělávání.

Poslední uvedenou oblastí je vědeckotechnické vzdělávání, do něhož Šerák řadí mj. kutilství a chataření. Samotné kutilství pak Šerák posuzuje jako svéráznou a související sféru individuální aktivity, která zasahuje do vědeckotechnického vzdělávání (Šerák, 2009, s. 170).

Vědeckotechnické zájmové vzdělávání, konkrétně kutilství, je s ohledem na cíl této práce středem mého zájmu, proto se mu budu více věnovat v následující kapitole.

3. Řemeslné práce, kutilství a DIY

V současné době lze sledovat v rámci řemeslných prací vzrůstající zájem o kutilství a DIY. Tento fenomén je patrný v médiích, např. ve formě článků, rozhovorů s odborníky apod., i na sociálních sítích, především v podobě instruktážních videí

a diskuzí. Nemalou roli zde hrají také hobby markety, které zákazníkům kromě potřebného sortimentu nabízí také poradenskou činnost.

Motivace dospělých k zájmu o kutilství a DIY mohou být vnější i vnitřní. K vnějším motivacím lze v tomto ohledu řadit nedostatek řemeslníků, rostoucí ceny materiálů a produktů apod. Vnitřní motivací pak může být seberealizace a efektivní využití volného času. Právě ekonomické důvody jsou nejčastěji zmiňovány v zahraničních studiích (Khademi-Vidrav & Bujdosó, 2020; Wolf & McQuitty, 2013; Watson & Shove, 2005), zároveň se však neopomíjí motivace vnitřní. Tyto dvě se tak vzájemně prolínají, popř. na sebe navazují, tj. z motivace vnější (vyšší ceny za materiál i řemeslnou práci) se postupně stává motivace vnitřní (koníček). V závěru autoři popisují mj. potřebu vzdělávání pro rozvoj sebevědomí k přijímání těchto výzev a nastiňují jeho možnosti.

V českém prostředí se odborná literatura tomuto fenoménu aktuálně nevěnuje, což mě motivovalo k výzkumu zaměřenému na zájem a motivace potencionálních účastníků zájmového vzdělávání v oblasti kutilství a DIY.

Níže definuji zmíněné pojmy – **řemeslná práce**, **kutilství** a **DIY**. Dále pak specifikuji prostředí, v nichž lze rostoucí zájem o kutilství pozorovat, motivace dospělých k DIY a možnosti ke vzdělávání v této oblasti.

3.1 Definice pojmů

Řemeslo a řemeslné práce

Řemeslo je určitý druh manuální dovednosti provozovaný za účelem obživy, resp. vytváření zisku. Pro řemeslné práce je charakteristický vysoký podíl ruční práce, spojený s používáním specializovaných nástrojů a pomůcek. V nejširším smyslu slova se jedná o intelektuální dovednosti a osobní schopnosti doplněné příslušnou zručností, odbornou erudicí a praxí daného jedince. Řemeslné práce jsou specializované činnosti, tedy takové práce, které vyžadují vysokou odbornost nebo

zručnost. Proto je postupně začali vykonávat jedinci s touto odborností či zručností vynikající (Wikipedie; online [cit. 2024-03-23])⁴.

Kutilství

Kutilství je možno považovat za určitou lidovou tvůrčí činnost, při které se uplatňují a prolínají kreativita, dovednosti a improvizace. Pro kutilství jako svépomocnou výrobní činnost je charakteristický určitý způsob tvůrčího myšlení. Kutilství jako činnost může následovat plán a návod, ale také jít proti a zapojovat nové souvislosti, upravovat dle potřeb, řešit problémy a výzvy, které před kutily a kutilkami stojí. V Kutilství je tak přítomen vždy tvůrčí moment. Kutit také znamená využít schopnosti a dovednosti s tím, co je zrovna „po ruce“ (Gibas a kol., 2020, s. 22).

DIY

Zkratku DIY z anglického *Do It Yourself* (česky *Udělej si sám*), popisuje Gibas jako téma, kdy kreativní jedinci tvoří, vylepšují, opravují, a vzniká tak jejich vlastní dílo. Oproti klasickému kutilství je DIY spíše považováno za kulturu nebo hnutí, případně i za způsob života, u kterého se při tvorbě využívají především staré nebo použité materiály a vznikají věci nové dle vlastních představ. Podstatou DIY je vytvářet, měnit nebo opravovat věci bez pomoci profesionálů. Určitým způsobem souvisí s odporem proti konzumní společnosti a s ohledem na životní prostředí (Gibas a kol., 2020, s. 19–21).

3.2 Fenomén kutilství a DIY

Kutilství, DIY i řemeslné práce jsou tedy převážně spojovány s volným časem nebo koníčkem. Přesto se však nesmí opomenout, že pro většinu dospělých jsou tato tři odvětví potřebou, bez které se v reálném životě neobejdou. Každý z nás musí dříve nebo později řešit nějaký řemeslný problém ve své domácnosti, chalupě, zaměstnání

⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Řemeslo>

apod. Pro uspokojení těchto potřeb se automaticky nabízí využití profesionálů z oboru. Bohužel se však tento způsob řešení zdá být v poslední době poměrně náročný. „Česku chybí odborní řemeslníci...” / „Ceny řemeslných prací jsou příliš vysoké...” / „Nekvalitně odvedená práce a dlouhé čekací lhůty...” – takové věty je možno zaslechnout poměrně často a sehnat profesionála v oboru se stává náročným úkolem.

Jako alternativa k řešení těchto řemeslných potřeb se nabízí tzv. „hodinový manžel“ (viz níže) nebo v poslední době velmi populární řešení svépomocí, pro které však není dostatečná opora ve vzdělávání dospělých.

Nedostatek řemeslníků, vysoké ceny materiálu a práce, nekvalitně odvedená práce a rostoucí zájem o kutilské a řemeslné znalosti a dovednosti u dospělých lze označit za fenomén, tj. za jev, který se ukazuje bez ohledu na to, zda je skutečný (pozn. autora).

Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, tento fenomén na společnost působí ze všech stran jak vědomě, tak nevědomě. Dostává se k nám převážně prostřednictvím masmédií, ale také zkušeností vlastní nebo druhých.

3.2.1 Zájem dospělých o kutilství a DIY

Rostoucí zájem dospělých o kutilství, DIY a řemeslo je v ČR patrný a je možné jej pozorovat hned v několika sektorech.

Televizní pořady

Jednou z nejvýraznějších oblastí, kde je pozorován nárůst zájmu o kutilství a DIY, jsou bezesporu televizní pořady. Kromě velmi známého *Receptáře prima nápadů* dnes lze sledovat desítky dalších pořadů pro kutily, např. *Rady ptáka Loskutáka*, *Jak se staví sen*, *Polopatě*, *Libovky Pepy Libického*, *Vychytávky Ládi Hrušky* a mnohé další. Vysílací čas věnuje tomuto zaměření stále více svého prostoru.

Tento mediální segment je rovněž obohacen o televizní stanice, které se výhradně věnují jen kutilským a řemeslným tématům, např. TVHOBBY nebo CANAL+DOMO (pozn. autora).

Sociální sítě

Dalším významným prostorem jsou sociální sítě. Jednou z takových je mj. Facebook, kde je možné pozorovat enormní množství skupin zabývajících se přímo činnostmi spojenými s kutilstvím, DIY a řemeslem. Patří k nim např. skupiny *Český kutil – poradna*, *Inspirace a nápady pro domácí kutily*, *Domácí kutilové*, *Kutilové bez hranic*, *Kutilové... zlaté České ručičky*, *Naši čeští řemeslníci*, *DIY-Crafts*, *DIY práce s dřevem* atd. V těchto skupinách si její členové vzájemně sdílí své nápady, dotazy, rady a postupy, týkající se především témat na konkrétní zaměření celé skupiny. Taktéž zde prezentují své vlastní realizace oprav, úprav nebo výroby pomocí instruktážních videí a fotek. Jedná se o malé (v řádu desítek členů) i velké skupiny obsahující i tisíce diskutujících (pozn. autora).

Instruktážní videa

Instruktážní videa lze sledovat např. na platformě YouTube či Instagramu. Zde je možné pozorovat jednotlivce, kteří pomocí videí prezentují své vlastní nápady, postupy nebo návody během jejich osobní kutilské nebo řemeslné činnosti. Kromě značného množství těchto prezentujících je patrný rovněž vysoký zájem veřejnosti v podobě počtu zhlédnutí jejich videí (pozn. autora).

Hobby markety

Stejně jako po celém světě, tak i v České Republice lze pozorovat stále se rozšiřující síť hobby marketů, především pak jejich zvětšující se prodejní podlahové plochy. Hobby markety se staly přímo rájem pro kutily, protože na jednom místě najdou velké množství různého sortimentu.

Kromě široké nabídky samotného zboží pro kutily usilují hobby markety i o vlastní formy vzdělávání dospělých v řemeslech a kutilství, konkrétně prostřednictvím instruktážních videí na svých webových stránkách (např. HORNBACH, OBI) či pomocí různých letáků a tištěných pracovních postupů přiložených u prodávaného sortimentu (pozn. autora).

3.2.2 Motivace dospělých ke kutilství a DIY

Khademi a Bujdosó ve své studii motivací a postojů k DIY uvádí dvě základní motivace ve vztahu ke kutilské činnosti. Jednou je motivace ekonomická, poháněna snahou o snižování nákladů, druhou motivací je pak sebevyjádření a seberealizace. Z jejich výzkumu vyplývá, že úspora peněz není dominantní motivací a převládá motivace vnitřní, kde je pro jedince velmi důležitá seberealizace, kreativně trávený čas nebo snaha vytvořit sám něco užitečného a cenného. Přesto se však přiklání k názoru, že je obtížné oddělit jednu motivační sílu od druhé a v mnoha případech jedna síla generuje druhou. Tvoří tak motivační soubor (Khademi-Vidrav & Bujdosó, 2020, s. 1).

Obdobné motivace popisují ve své studii o chování spotřebitelů DIY také Wolf a McQuitty (2013, s. 11). K vnějším motivacím ve vztahu jedince k DIY přidávají mimo již zmíněné ekonomické výhody také nedostatečnou dostupnost produktů či nedostatečnou kvalitu produktů a služeb. Vnitřní motivace (lepší život, zábava, vzrušení, pocit sebezdokonalování) pak dávají do souvislosti s výslednou hodnotou. Úspěch či neúspěch v pokusu o kutilskou činnost tedy přímo ovlivňuje budoucí přístup jedince k DIY.

Níže konkretizují zmíněné vnější a vnitřní motivace jedince ke kutilství a DIY.

Vnější motivace

Nedostatek studentů na učňovských řemeslných oborech

Základním pilířem pro dostatek řemeslníků různých profesí a oborů jsou u nás, stejně jako jinde ve světě, učňovské obory na středních školách a učilištích. Ty se však bohužel v posledních letech stávají nepopulární jak pro studenty, tak pro jejich rodiče. Na řemeslných školách je nedostatek žáků, některé obory se dokonce pro nízký zájem úplně ruší. Žákům se tyto profese zdají být fyzicky náročné a málo atraktivní. Rodiče se zase domnívají, že nejsou pro jejich děti dostatečně perspektivní. Dokonce ani samotným školám se tzv. „nedaří“ přesvědčit žáky

základních škol ani jejich rodiče o daleko větší perspektivě tohoto oboru, než tomu bylo v minulosti (Výborná, 2019; online [cit. 2024-03-23])⁵.

S nadsázkou by se dalo říci, že slovo „učňák“ je pro studenty a mnohé rodiče považováno za „sprosté“ slovo. Na učňovské obory se dnes dostávají převážně ti studenti, kteří mají velký problém s učením na základních školách, nebo ti, na které učiliště v podstatě zbylo. Takovým studentům však chybí motivace. V tomto důsledku u řemesla zůstane pouze 25–30 % absolventů. Řemeslné pozice nemají v očích veřejnosti příliš pozitivní obraz převážně pro jejich fyzickou náročnost a mládež raději volí pozice kancelářské (Bumba, 2018; online [cit. 2024-03-23])⁶.

Vlivem výše zmíněného se snižuje počet řemeslníků a tento nedostatek se zpětně projevuje i na samotných školách v řemeslných oborech. S nedostatkem řemeslníků ubývají také kvalitní pedagogové v odborném výcviku a teorii a je stále složitější je sehnat. V budoucnosti se tedy může stát, že budou úplně chybět odborníci, kteří by mohli zkušenosti předávat dál (Výborná L., 2019; viz pozn. pod čarou č. 5).

Stejná tvrzení vyplývají také z poslední analýzy *Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR* (AMSP ČR). Ta uvádí, že v posledních deseti letech zásadně klesá počet absolventů klíčových učňovských oborů. V některých odvětvích pokles činí až 80 % (AMSP ČR, 2016; online [cit. 2024-03-23]).⁷

Nedostatek řemeslníků

V důsledku malého množství studentů učňovských oborů se velice rychle snižuje počet řemeslníků, který by odborně, kvalitně, rychle a za rozumnou cenu pokryl aktuální poptávku na českém trhu. Nedostatek řemeslníků se v České republice stále prohlubuje. Před třemi lety chybělo v Česku přes tři sta tisíc řemeslníků a dnes je

⁵ <https://radiozurnal.rozhlas.cz/remesla-jsou-perspektivni-jde-o-nedoceny-obor-popisuje-knapil-ze-stredni-skoly-7968939>

⁶ <https://plus.rozhlas.cz/potrebujeme-vic-pravniku-nebo-remeslniku-pravnik-vam-strechu-nebo-kapajici-7666875>

⁷ <https://amsp.cz/analyza-absolventu-a-trendy-remeslnych-zivnosti/>

tento počet o sto tisíc vyšší. V dlouhodobém horizontu se zlepšení této situace neočekává. Velký převis poptávky nad nabídkou lze v současném stavu považovat za krizi, protože podniky ani soukromý sektor už dnes nejsou schopny mladší generací nahrazovat odborníky odcházející do důchodu (Bumba J., 2018; viz pozn. pod čarou č. 6).

S problémy se nepotýkají jen firmy, ale také jednotlivci, jelikož i drobné domácí opravy se mohou při shánění řemeslníka hodně časově „protáhnout“.

Vysoké ceny řemeslné práce

Pokud jsou pominuty vysoké ceny stavebního a řemeslného materiálu, což se přičítá stále rostoucí inflaci spojené především s covidovou pandemií a válkou v Evropě, lze si všimnout také vysokých cen za samotnou práci řemeslníka. Se zvyšujícím se nedostatkem odborných řemeslníků roste pochopitelně i jejich finanční ohodnocení, a mnoho zákazníků si tak musí „sáhnout hluboko do kapsy“, popř. si tyto služby dokonce nemůže vůbec dovolit. Platy schopných profesionálů v oboru mohou dnes převyšovat platy vrcholových manažerů. Nedostatek řemeslníků není jen celoevropský problém (nýbrž celosvětový) a značné množství českých řemeslníků nachází uplatnění také v zahraničí za daleko vyšší platové ohodnocení (TZ SOŠ Jarov, 2023; online [cit. 2024-03-23])⁸.

Nekvalitně provedená práce

Příčin pro nekvalitně odvedenou práci může být hned několik, počínaje použitím nevhodně zvoleného materiálu nebo pracovního postupu až po spěch odborných řemeslníků při práci ve snaze uspokojit velké množství objednávek v co nejkratším čase (především pro vyšší zisk). Přesto je za nejčastější příčinu považována neodborná způsobilost osoby, která nekvalitní práci provedla. Nedostatek odborných řemeslníků a stále rostoucí cena za jejich práci se stávají lákadlem pro

⁸ <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/nedostatek-remeslniku-v-cesku-chybi-obkladaci-pokryvaci-svareci-na-kamnare-se-ceka-i-dva-roky.a-17359.html>

mnoho osob, které se snaží této situace využít i bez potřebných znalostí, zkušeností a praxe v oboru. Není však pravidlem, že odbornost znamená kvalitu.

Podmínky pro výkon řemeslné činnosti a získání živnostenského oprávnění se sice z výše uvedených důvodů v posledních letech zpřísnily, přesto ne dostatečně. Pro živnostenské oprávnění je nutno prokázat odbornou způsobilost pro vykonávání takové profese. Způsobilost je možno doložit výučním listem nebo maturitním vysvědčením v oboru. Ale protože živnostenský zákon neobsahuje taxativní výčet učebních a studijních oborů pro žádnou řemeslnou živnost, jako alternativa postačí potvrzení o jednoleté praxi v oboru (např. potvrzení zaměstnavatele, zápočtový list). Posouzení splnění podmínek odborné způsobilosti však přísluší obecnímu živnostenskému úřadu, u kterého je živnost ohlašována (MPO; 2018 [2024-03-23])⁹.

Vnitřní motivace

Tyto motivace jsem již popsal v Kapitole 2.1.3 výše. Pro shrnutí lze motivace vnitřní popsat jako takové, kdy jsme ochotni pro dosažení svého cíle udělat něco navíc, překonávat sami sebe a své dosavadní schopnosti. Splnění cílů pak dodává jedinci vnitřní radost a úspěšné kroky jej mohou vést k překonávání dalších překážek. S vnitřní motivací jsou spojeny především koníčky, zájmy, tužby, ideály, ale také aspirace. V některých případech může docházet k přesahu vnitřní motivace do motivace vnější (např. za účelem zisku), tj. z koníčku se stane profese. V oblasti kutilství a DIY tak lze zmínit především činnost nazývanou **hodinový manžel** (viz níže). Převážná většina z nich na svém portfolio uvádí právě lásku ke kutilství, která předcházela vzniku jejich živnosti (pozn. autora).

Hodinový manžel

Jedná se o alternativní službu nahrazující odborné řemeslné profese, zejména pro domácnost. Nabízí všestranné kutily, kteří ovládají základní práce týkající se oprav

⁹ <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/povinnosti-osob-docasne-poskytujicich-sluzby-na-uzemi-ceske-republiky--151689/>

v domácnosti, popř. jsou spojeny s údržbou zahrady. O této službě se říká, že vznikla jako reakce na poptávku osamělých žen, jež potřebovaly výpomoc s údržbou domácnosti. V dnešní době tuto službu využívá široké spektrum populace, tedy ženy i muži. Zatímco počet nových odborných řemeslníků rok od roku klesá, přibývá hodinových manželů a tato služba se stala velice oblíbenou.

Portfolio nabízených služeb u jednotlivých hodinových manželů se může lišit. K nejčastějším patří drobné instalatérské práce, elektrikářské práce, vrtání a zednické práce, běžné zámečnické práce, montáž nábytku, malování a zahradnické práce (Srovnátor, 2022; online [cit. 2024-03-23])¹⁰.

Nížší ceny za odvedenou práci a lepší časová dostupnost ve srovnání s firmami a odbornými řemeslníky je nespornou výhodou. Podle *Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR* (AMSP ČR) se však jejich působení na trhu doslova „vymklo z rukou“ a hodinoví manželé podnikají často v oblasti odborných řemesel bez kvalifikace, garance bezpečnosti a potřebného oprávnění. To přináší také pokles kvality odvedené práce. Podle analýzy AMSP ČR činí podíl hodinových manželů na dodávkách již 20 %.

Společnost AMSP ČR se v této oblasti snaží posílit kvalitu založením internetových stránek *Mistři řemesel* (www.mistriremesel.cz), která u prověřených řemeslníků garantuje jejich odbornou způsobilost a rozlišuje kvalitu jejich práce. Taktéž AMSP ČR usiluje o změny v legislativě živnostenského zákona, jež upraví podmínky pro vstup do řemeslných oborů, především s ohledem na bezpečnost a kvalitu odvedené práce, v podobě mistrovských zkoušek (AMSP ČR, 2016; [cit. 2024-03-23])¹¹.

¹⁰ <https://www.srovnator.cz/clanky/hodinovy-manzel/>

¹¹ <https://amsp.cz/amsp-cr-a-profesni-spolky-zahajuji-zmeny-v-tuzemskem-remesle/>

3.2.3 Možnosti zájmového vzdělávání v oblasti kutilství a DIY

Jaké se tedy s ohledem na výše uvedené nabízí možnosti pro realizaci řemeslných potřeb? Tou první možností je smířit se se současnou situací, tj. pokusit se odborníka sehnat a očekávat pravděpodobné delší čekací lhůty a vyšší ceny za provedenou práci. Druhou možností je realizace řemeslných potřeb svépomocí (tj. zájmové vzdělávání, sebevzdělávání apod.).

Campbell (2005) zdůrazňuje, že do procesů vztahujících se ke kutilství a DIY je třeba vnést potřebné znalosti a dovednosti. Tohle tvrzení ve své práci rozvíjí také Watson a Shove (2005). Ti poukazují na potřebu distribuce odborných kompetencí mezi kutila, materiál a nářadí. Distribuované znalosti (instruktační listy, manuály, návody) a dovednosti (kurz „pro-am“ – profesionál-amatér) pak umožňují kutilovi rozvíjet jeho sebevědomí a schopnost přijímat nové kutilské výzvy.

Zájmové vzdělávání dospělých v řemeslech

S nárůstem nedostatku řemeslníků a zvyšující se cenou za jejich práci bude v následujících letech pravděpodobně růst i zájem o učební obory a rekvalifikační kurzy. Především se bude zvedat zájem o vzdělávání dospělých v těchto oborech v rámci celoživotního vzdělávání, které se nyní na českém trhu takřka nenabízí (TZ SOŠ Jarov, 2023; online [cit. 2024-03-23])¹².

Možnosti zájmového vzdělávání dospělých v oblasti kutilství a DIY jsou bohužel velice omezené. V České Republice je aktuálně nabízen pouze jeden zájmový vzdělávací kurz v Praze pod názvem *Kutilská akademie*.¹³ Tento kurz je přímo zaměřen na předávání znalostí a dovedností při drobných opravách v domácnosti (pozn. autora).

¹² <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/nedostatek-remeslniku-v-cesku-chybi-obkladaci-pokryvaci-svareci-na-kamnare-se-ceka-i-dva-roky.a-17359.html>

¹³ <https://www.kutilskaakademie.cz/>

4. Projektování vzdělávací akce

Cílem této práce je vytvoření návrhu teoretického projektu neboli zájmového vzdělávacího kurzu pro veřejnost se zaměřením na kutilské a řemeslné znalosti a dovednosti v běžné domácnosti. Návrh projektu bude sestavován na základě teoretických východisek, o nichž je pojednáno níže, a odpovědí respondentů v dotazníku, který byl pro účely práce sestaven.

Řádné plánování vzdělávací akce zvyšuje její efektivitu. Z toho důvodu by si měl každý zakladatel odpovědět na tyto otázky: **Proč? Koho? Co? Kdy? Jak? Kdo? Kde? Zač?** (Bartoňková, 2013, s. 14–15). Projekt vzdělávací akce tak lze rozčlenit do dílčích kroků, které budou v následujících podkapitolách přiblíženy.

- Analýza a identifikace vzdělávacích potřeb
- Interpretace výsledků analýzy vzdělávacích potřeb
 - Formulace cíle vzdělávací akce
 - Stanovení profilu účastníka a absolventa vzdělávací akce
 - Sestavení obsahu a disciplín vzdělávací akce
- Volba forem, metod a technik vzdělávání
- Organizační zabezpečení vzdělávací akce
- Materiálně-technické a finanční zabezpečení vzdělávací akce
- Kompetence lektorů
- Způsoby evaluace vzdělávací akce

Převážná většina odborné literatury uvádí ucelené postupy v projektování vzdělávací akce především pro firemní nebo podnikové vzdělávání, a nekoreluje tak přímo s projektováním zájmové vzdělávací akce pro veřejnost. Je však nutno podotknout, že většina dílčích částí těchto postupů je pro projekt vzdělávací akce se zaměřením na zájmové vzdělávání shodná (pozn. autora).

4.1 Analýza a identifikace vzdělávacích potřeb

Vzdělávací potřeby vznikají jako hypotetický stav uvědomovaný nebo neuvědomovaný, kdy jedinci chybí určité znalosti nebo dovednosti, které mají význam pro jeho další existenci, zachování psychických, fyzických nebo společenských funkcí. Také je možno je charakterizovat jako interval mezi aktuálním výkonem a předem definovaným standardem výkonnosti. Vzdělávací potřeby jsou motivovány trhem práce, ale také vlivy osobnostními a společenskými. Do jisté míry korelují se vzdělávacími potřebami společnosti, a vyvolávají tak vzdělávací poptávku (Palán, 2002, s. 234).

Identifikaci vzdělávacích potřeb výstižně formuluje Bartoňková slovy: „...*aneb jak zjistíme, co vlastně chtějí?*“ (Bartoňková, 2013, s. 18). Jedním ze způsobů, kterým identifikujeme tyto potřeby, je vyžádat si informace od všech, kteří budou tímto procesem ovlivněni.

4.1.1 Realizace analýzy vzdělávacích potřeb

Dle Bartoňkové existují pro identifikaci vzdělávacích potřeb dvě základní možnosti (Bartoňková, 2013, s. 24).

- **Kvantitativní sociologický výzkum**

Jedná se o terénní šetření na základě uvedených zdrojů – nejčastěji se využívá dotazník, rozhovor, pozorování atd. Výzkumník se tedy potencionálních účastníků přímo zeptá na jejich vzdělávací potřeby.

- **Aplikace kompetenčního přístupu**

Zde jde o práci s dokumenty a s literaturou. Výzkumník získá obecné požadavky na pracovní místo – tzv. kostru kompetencí. Tento způsob lze rovněž zvolit tehdy, když profil účastníka je tzv. „nulový“.

K dosažení cíle této práce byl jako nejvhodnější realizace analýzy vzdělávacích potřeb zvolen kvantitativní sociologický výzkum (viz Kapitulu 5.)

4.2 Interpretace výsledků vzdělávací akce

V případě, že je analýzou potřeb identifikován problém, který je možné řešit vzděláváním, je možné začít sestavovat vzdělávací plán. Ten pak udává, jakým způsobem bude vzdělávání prováděno, tedy jak, kým, kdy a kde. Jedná se zde již o didaktický aspekt zájmového vzdělávání nebo tzv. tvorbu designu vzdělávání (Bartoňková, 2013, s. 30).

4.2.1 Cíle vzdělávací akce

Prvním důležitým krokem je podle Šeráka stanovení konkrétního cíle vzdělávací akce. Cíl musí být formulován jasně, tedy čeho má být dosaženo a co má uchazeč po absolvování vzdělávací akce vědět nebo umět. Musí být zároveň dosažitelný a hodnotitelný. Základní oblasti cíle lze dělit na **heterogenní** (založena na zadání a účelu vzdělávací aktivity) a **autonomní**, jež zohledňuje samotnou motivaci účastníků, jejich potřeb a očekávání (Šerák, 2009, s. 65).

Správné stanovení cíle pak plní následující funkce: **motivační** (podněcuje očekávání, motivuje k učení), **regulativní** (ovlivňuje obsah, formy, metody a pomůcky) a **kontrolní** (od stanovených se pak odvíjí celkové hodnocení).

Učební nebo studijní cíl definuje Bartoňková jako konkrétní vyjádření znalostí a dovedností po ukončení vzdělávacího kurzu nebo akce. Cíl vzdělávací akce však nemusí být pouze jediný. Je možno mít jeden cíl hlavní, ale také několik cílů dílčích. Je nutné, aby každý dílčí cíl byl hodnotitelný a prokazoval jeho dosažení. Bartoňková cíle vzdělávání člení do tří úrovní (Bartoňková, 2013, s. 40).

- **Výkonnostní cíl** – váže se na hlavní potřeby, realizovatelné v delším časovém horizontu. Je formulován spíše jako předpokládaný cíl, kterého by měl účastník dosáhnout na základě získaných dovedností a znalostí v budoucnu, nikoliv bezprostředně po vzdělávací akci.

- **Učební (studijní) cíl** – váže se na konkrétní záměr, tedy konkrétní dovednost nebo znalost, kterou bude účastník po ukončení akce skutečně ovládat. Tento cíl má nejdůležitější výpovědní hodnotu pro účastníky.
- **Umožňující cíl** – umožňuje účastníkovi získat učební cíl a následně výkonnostní cíl.

Jiné členění pak definuje, s odkazem na Bloomovu taxonomii, např. Palán (2002, s. 219). Ten cíle dělí na: **kognitivní** (zaměřené na vědomosti a teoretické schopnosti), **afektivní** (zaměřené na cit a emotivní/mravní postoje), **psychomotorické** (zaměřené na konání, praktické dovednosti a šikovnost).

Přesně definovaný model, podle něhož by bylo možné sestavit cíle vzdělávací akce, neexistuje. Bartoňková však uvádí, že při sestavování cílů je vhodné zůstat u základní hierarchie (výkonnostní, učební a umožňující), přičemž každou z nich je možno konkrétněji rozdělit na kognitivní, afektivní a psychomotorickou oblast (Bartoňková, 2013, s. 44).

Je velice důležité nezaměnit pojem *cíl* s pojmem *záměr*. Záměr udává to, co požaduje po účastníkovi lektor, kdežto cíl udává to, co bude absolvent umět. Při stanovení cílů je rovněž nutno brát v úvahu jejich množství. Naplnění cílů by mělo být s ohledem na schopnosti a znalosti účastníků, stejně jako na časový plán, reálné (Vodák & Kucharčíková, 2011, s. 100).

4.2.2 Profil účastníka a absolventa

Účastník

Profil účastníka stanovuje vstupní předpoklady nebo požadavky do vzdělávací akce, které by měl účastník mít. Jedná se především o kompetence, ale také motivace nebo společný zájem. Tento profil následně umožňuje vytvořit odpovídající obsah vzdělávací akce, který bude vyhovovat potřebám a požadavkům účastníka (Bartoňková, 2013, s. 49). Kompetenci účastníka lze vymezit na základě tří předpokladů (tamtéž, s. 27).

- **Je vnitřně vybaven** – má určité vlastnosti, schopnosti, vědomosti, dovednosti a zkušenosti.
- **Je motivovaný** – vidí v požadovaném chování hodnotu a je ochoten vynaložit potřebnou energii.
- **Má možnost** – je schopen v daném prostředí své dovednosti použít.

Palán (2002, str. 99) pak dodává, že být kompetentní rovněž znamená umět se vyrovnat s kritickými, spleťnými, nepřehlednými a nepředvídatelnými situacemi. Proto je součástí kompetence mj. ochota přijímat rozhodovací rizika, osobní iniciativa a motivovanost.

Dle Šeráka je stanovení profilu účastníka zásadním momentem v projektování vzdělávací akce nebo zájmového vzdělávání. Teprve po něm mohou následovat další organizační kroky, jako jsou obsah, metody, formy, pomůcky nebo financování (Šerák, 2009, s. 66).

Absolvent

Profil absolventa Bartoňková (2013, s. 49) popisuje jako ideální model výsledku – tedy výstupní vědomosti, znalosti a dovednosti účastníka po absolvování vzdělávací akce. Profil absolventa dále dělí na tzv. **široký a mělký** (absolvent má široký okruh kvalifikací, ale není specializován na jednu konkrétní) a **hluboký a úzký** (absolvent je úzce specializován na jeden obor).

4.2.3 Obsah a disciplíny vzdělávací akce

Dalším krokem v projektování vzdělávací akce je tvorba obsahové části, již Bartoňková nazývá didaktickou transformací, tj. převedení cílů vzdělávací akce do jejího obsahu (Bartoňková, 2013, s. 50). Podobu obsahu lze dělit na tři dílčí etapy: inventář disciplín, studijní plán a osnovy vzdělávání.

Inventář disciplín

Disciplínou se rozumí předmět nebo téma výuky, která má řešit konkrétní potřebu účastníka. Hlavním posláním je podchytit a sestavit maximální soubor tematických oblastí, které pokryjí identifikované vzdělávací potřeby a jsou v této podobě použitelné pro danou vzdělávací akci (Bartoňková, 2013, s. 50).

Inventář disciplín by měl být sestaven tak, aby na jedné straně pokryl vzdělávací potřeby potencionálních uchazečů a současně koreloval s možnostmi organizace, která bude vzdělávání realizovat. Zohledněny by měly být především schopnosti, znalosti, dovednosti a kompetence lektora (instruktora) vzdělávací akce. Pro specifickou disciplínu, jako je třeba DIY, je nutné zajistit kompetentního lektora (pozn. autora).

Studijní plán

Studijní plán je uspořádaný systém témat a disciplín dle jejich posloupnosti, fází a časových dotací. Tvoří soulad mezi cílem vzdělávací organizace (lektora, instruktora) a vzdělávací akce (účastníka, absolventa). Vhodné je ve studijním plánu specifikovat optimální techniky, formy a metody a mít zajištěny kvalifikované lektory (instruktory) pro jednotlivé disciplíny (Bartoňková, 2013, s. 51). Studijní plány lze rozlišit na **individuální** (disciplíny převážně teoretického charakteru) a **deduktivní** (disciplíny, při kterých již zvládnutá teoretická východiska vstupují do konkrétních praktických dovedností).

Bartoňková (2013, s. 51) také uvádí tři formy uspořádání obsahu ve studijních plánech.

- **Předmětová** – objevuje se převážně ve formálním vzdělávání a propojuje různé předměty a vědy vzájemně mezi sebou.
- **Projektová** – vzdělávací cíle jsou formulovány jako činnosti, soustředí se především na praktické dovednosti bez předchozího teoretického ukotvení. Vzniká tak mezera mezi teorií a praxí, proto se často užívá v kombinaci s předmětovým uspořádáním.

- **Modulová (bloková)** – její podstatou je tzv. „stavebnice“, kde se z jednotlivých modulů tvoří celek vzdělávací akce. Může kombinovat teoretické nebo praktické části učiva dle potřeb účastníka.

Osnovy

Učební osnovy jsou podrobně a logicky uspořádané obsahy jednotlivých disciplín z hlediska konkretizace stanovených cílů do jednotlivých tematických celků. Stanovují dílčí cíle, určují obsah, rozsah a kvalitu předávaných znalostí a dovedností, vymezují postupy a prostředky. Osnovy mohou být **lineární** (postupné), **cyklické** (opakování učiva a jeho rozšiřování) nebo **spirálové** (kombinace lineárních a cyklických osnov). Napomáhají mj. eliminovat duplicitu učiva (Bartoňková, 2013, s. 52).

4.3 Volba forem, metod a technik vzdělávání

Po sestavení obsahu disciplíny přichází na řadu volba forem, metod a technických prostředků edukačního procesu. V následujících podkapitolách zmíněné blíže specifikují.

4.3.1 Didaktické formy

Termín didaktická forma znamená organizační rámec výuky, tedy proces, jakým je výuka realizována v čase a prostoru, ale také v kontaktu lektora s účastníkem. V každé z jednotlivých didaktických forem může být aplikováno více různých didaktických metod (Bartoňková, 2013, s. 54). Šerák (2009, str. 77) dělí didaktické formy¹⁴ na:

- **prezenční** – přímý kontakt účastníka s lektorem, účastník je fyzicky přítomen při vyučovacím procesu,

¹⁴ Ty jsou také legislativně kodifikovány ve vysokoškolském zákoně.

- **distanční** – samostudium nebo e-vzdělávání bez kontaktu účastníka s lektorem, popř. v nepřímém kontaktu prostřednictvím technologií,
- **kombinované** – kombinace prezenčního a distančního, je zde zvýšený podíl samostudia.

Dále lze dle Šeráka (2009, s. 77) didaktické formy dělit z hlediska počtu účastníků a jejich interakce s lektorem na **individuální** a **skupinové**, dále pak **frontální** (lektor je v roli přednášejícího) a **smíšené** (kombinace výše uvedených). S ohledem na časové uspořádání se pak vyčleňují formy **jednorázové** (celá výuka v jednom cyklu) a **cyklické** (výuka rozdělena do dílčích částí).

4.3.2 Didaktické metody

Didaktická metoda je výukový postup k požadovanému cíli, je spojena s optimálním zvládnutím obsahu a je realizována v rámci didaktické formy. V dnešní době existuje již široké množství metod a neexistuje jediná správná nebo univerzální. Z toho důvodu je důležité, aby zvolená didaktická metoda byla v souladu s cílem vzdělávací akce a charakterem obsahu (Bartoňková, 2013, s. 56). Pro správnou volbu metody je dle Bartoňkové důležité seznámit se s jednotlivými charakteristikami existujících metod, zvážit jejich výhody a nevýhody a vypracovat kritéria pro jejich výběr. Mezi hlavní kritéria Bartoňková řadí (tamtéž, s. 56):

- **charakter učebních cílů** (jen vědomosti nebo i jejich návaznost na praxi),
- **charakter didaktické formy** (s ohledem na přímý kontakt lektora s účastníkem),
- **předběžné znalosti a dovednosti účastníků**,
- **stupeň aktivizace účastníků**,
- **fáze učebního procesu** (zda se jedná o teoretický úvod nebo závěr učebního procesu vstupující do aplikace naučeného),
- **rytmus** (usnadňování procesu učení, udržování pozornosti),
- **rámcové podmínky** (zda je daná metoda vyhovující pro počet účastníků, zvolený prostor, vytyčený čas atd.),

- **celková didaktická připravenost lektora** (zaměřeno na lektora, musí umět zvolenou metodu správně realizovat).

Bartoňková (2013, s. 59) didaktické metody člení dle typu výuky a vztahu k praxi. S ohledem na tuto práci je zde poukázáno pouze na základní členění těchto metod.

- **Klasické** (*slovní* – přednáška vysvětlování, *názorně demonstrační* – předvádění, pozorování, *dovednostně-praktické* – vytváření, napodobování)
- **Aktivizující** (*diskuzní, heuristické* – řešení problémů, *situační, inscenační*)
- **Komplexní** (*individuální výuka, skupinová výuka, brainstorming, kritické myšlení, učení životních situací* atd.)
- **Teoretické** (předání teoretických poznatků)
- **Praktické** (zabývají se praktickým nácvikem)
- **Teoreticko-praktické** (kombinace teoretických poznatků s jejich praktickým řešením)

4.3.3 Edukační prostředky a techniky

Edukační prostředky lze vymezit jako všechny materiální předměty a pomůcky, které napomáhají k zajištění efektivního průběhu edukačního procesu a současně k dosažení vzdělávacích cílů. Mají zprostředkující funkci v didaktické transformaci a podílí se na efektu výuky. Celý soubor lze rozdělit následovně (Bartoňková, 2013, s. 66–71).

- **Didaktické pomůcky** – skutečné předměty, modely, audio a video nahrávky, literární pomůcky, dotekové pomůcky, speciální pomůcky, internet atd.
- **Prostředky didaktické techniky** – převážně technická zařízení, která slouží k prezentaci obsahu výuky. Mezi nejčastější patří *přístrojové* (televize, zpětný projektor), *zobrazující* (tabule, flipchart), *trenažery*, *počítače* ale i *mediální nosiče* (CD, USB).
- **Studijní materiály** – veškeré tištěné nebo psané studijní materiály, bez kterých dnes není prakticky možné jakoukoliv vzdělávací akci realizovat. Řadit sem lze skriptu, studijní opory, scénáře, návody a postupy, testy,

pracovní sešity, ale také hodnoticí formuláře. Zaměření těchto studijních materiálů se může vztahovat jak k celému kurzu, tak k jeho dílčím částem nebo jednotlivým disciplínám.

Didaktické prostředky napomáhají lektorovi v demonstraci probíraného učiva a simulaci skutečnosti. Jejich další význam je vytváření společného jazyka, umocňování pozornosti, shrnutí poznatků, posilování motivace a zaznamenávání poznatků a myšlenek v průběhu edukačního procesu. Jedním z důležitých významů je dle Bartoňkové (2013, s. 67–68) navození smyslového kontaktu, jenž usnadňuje pochopení. Jedná se především o vizualizaci, jelikož takřka 80 % informací, které účastník absorbuje, jsou přijímány zrakem.

4.4 Finanční zabezpečení vzdělávací akce

Nezbytnou částí projektování vzdělávací akce je i její ekonomická stránka, tedy předkalkulace. Jedná se o složitý a časově náročný proces. Zohledněna je především ekonomická výhodnost. Ta udává mj. podklady pro to, zda má smysl tuto vzdělávací činnost realizovat. Přesný postup nebo návod na utvoření kalkulace není v rámci tohoto textu možný, jelikož se vždy řídí ekonomickými podmínkami a možnostmi realizátora a taktéž samotnou podobou a charakterem vzdělávací akce (Bartoňková, 2013, s. 76). K základním prvkům propočtu, z nichž se financování skládá, patří (Mužík, 2000, s. 74):

- **výše aktiv** (objem finančních prostředků pro realizaci činnosti – vybavení, materiál, prostory, hotovost),
- **výše pasiv** (výše vložených nebo získaných finančních zdrojů – dotace, úvěry, příspěvky),
- **výnosy a náklady za určité období.**

Jako nejdůležitější část předkalkulace uvádí Bartoňková nákladovou stranu (2013, s. 76). Nutné je zahrnout všechny aktivity potřebné pro realizaci vzdělávací akce

a pamatovat na to, aby nebyla vynechána žádná položka, která celý proces ovlivňuje.

Do nákladů je nutné zahrnout následující položky (tamtéž, s. 76):

- náklady na lektory,
- náklady na realizaci výuky, tisk materiálů, vybavení, pomůcky,
- náklady na realizační tým (účetní, překladatel, IT specialista),
- poplatky hrazené externím stranám,
- nájemné prostor pro výuku, vybavení a zařízení pro didaktickou edukaci,
- poštovné, telefonní poplatky, reklama atd.

4.5 Výběr lektorů

Lektory a lektorské kompetence jsem již stručně popsal v Kapitole 2.4, proto se jim zde blíže nevěnuji.

4.6 Realizace, organizace a evaluace vzdělávací akce

Realizace, organizace a evaluace není předmětem této práce ani samotného projektu vzdělávací akce, ale přímo z něj vychází. Obsahuje určité kroky, které do tvorby projektu dané vzdělávací akce mohou být zahrnuty. Proto je zde o nich stručně pojednáno.

4.6.1 Realizace vzdělávací akce

Do fáze realizace vstupuje několik prvků, které ovlivňují její podobu. Jsou to: cíle, program, motivace, metody, účastníci, lektori (Vodák & Kucharčíková, 2011, s. 99).

Podle Bartoňkové (2013, str. 82) lze k realizaci vzdělávací akce přidat další fáze, které se již s uvedenými vzájemně prolínají: přípravu (lektora, učebních materiálů, pomůcek, ale také účastníků a organizace celé akce), vlastní realizaci (zahájení, monitorování dění a průběhu, řešení nenadálých situací).

4.6.2 Organizace vzdělávací akce

Za úspěchem každé realizace vzdělávací akce stojí převážně její organizační zajištění. Znamená to nezapomenout na žádnou z činností v jejím projektování a plánování, a to po celou dobu – od příprav a realizace až po evaluaci. Je třeba nést odpovědnost za dané činnosti a mít nastaveny kontrolní mechanismy, aby bylo zřejmé, zda, kdy, jak a kým je daná činnost zajištěna (Bartoňková, 2013, s. 83). Organizačním zajištěním mimo již uvedené plánované činnosti může být také: evidence účastníků, zajištění pomůcek pro účastníky, evidence výplat lektorům, zpracování podkladů pro závěrečnou zprávu, zajištění kopií studijních materiálů atd.

Jedním z nástrojů organizačního zajištění je také časový a místní plán. Tento plán má písemně zajistit, kdo, co, kdy a kde bude vykonávat a zda to vykonal. Přehled je vhodné využít tehdy, když se na vzdělávací akci podílí větší množství lidí a je nutné přesně rozdělit úkoly, kompetence a odpovědnost (Bartoňková, 2013, s. 84).

4.6.3 Evaluace

Podle Bartoňkové je evaluace posledním krokem přípravy a projektování vzdělávací akce. Hodnocení vzdělávací akce stanoví, zda byl problém (identifikované vzdělávací potřeby) odstraněn, nebo vyřešen. Porovnávají se tedy vzdělávací cíle s výsledky (výsledným chováním) absolventů. Evaluace může odpovědět na otázku, do jaké míry vzdělávání splnilo svůj účel. Současně pro vzdělavatele hodnotí efektivitu ekonomickou, tedy zda byla vzdělávací akce přínosná nebo ztrátová (Bartoňková, 2013, s. 88–89).

Evaluace lze členit do dvou základních etap (tamtéž, s. 90).

- **Hodnocení formativní** – jedná se o hodnocení průběžné, tedy takové, které probíhá v průběhu vzdělávací akce (dotazníky, rozhovory nebo pozorování). V případě zjištění nějakých nedostatků je díky formativnímu hodnocení možné zasáhnout ještě v průběhu vzdělávací akce a pokusit se o jejich odstranění.

- **Hodnocení sumativní** – toto hodnocení je finální. Souvisí s konkrétním požadavkem ve vztahu ke vzdělávacím potřebám. Používají se zde převážně závěrečné testy, dotazníky.

EMPIRICKÁ ČÁST

5. Zaměření a metoda práce

V empirické části práce popíši metodu výzkumného šetření, tj. zaměření práce, cíle výzkumu a výzkumné otázky. Rovněž zde budou charakterizovány zvolená výzkumná metoda a způsob sběru a interpretace dat. Ve druhé části již budou prezentovány zjištěné výsledky a návrh na základní projekt zájmového vzdělávacího kurzu se zaměřením na kutilské a řemeslné zkušenosti a dovednosti v běžné domácnosti.

5.1 Zaměření a cíle práce

Téma práce bylo zvoleno mj. z důvodu nedostatečné nabídky zájmového vzdělávání v oblasti kutilství a řemeslných prací pro dospělé. V českém prostředí se z odborného hlediska tématu úžeji věnují pouze P. Gibas a kol. (2020), více prostoru je této problematice věnováno na internetu, sociálních apod. V zahraničí je situace v odborné sféře o něco lepší, jak zmiňuji v Kapitole 3 (např. Khademi-Vidrav & Bujdosó, 2020; Wolf & McQuitty, 2013 atd).

Dalším, primárním důvodem k zaměření se na tuto oblast je můj vlastní zájem o problematiku a zároveň praktická zkušenost, již získávám v pracovním prostředí i ve svém volném čase. V něm se rovněž věnuji řemeslným opravám domácností atp., přičemž se zde pravidelně setkávám s velkým zájmem klientů o samotný pracovní postup a řešení při opravách (sledují mě při práci a pokládají dotazy) i o možnosti se tento typ oprav naučit pro budoucí potřeby.

Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem práce je vytvoření návrhu projektu zájmové vzdělávací akce se zaměřením na kutilské a řemeslné znalosti a dovednosti v běžné domácnosti. Abych byl schopen takový projekt navrhnout, bylo nutné zjistit potřeby, zájmy a motivace potencionálních účastníků a jejich případné požadavky na lektora. K tomu jsem

využil dotazníkového šetření (více níže). Kromě výše zmíněného jsem také zjišťoval, zda by současná dospělá populace měla o takový typ kurzu zájem.

S ohledem na cíl práce a teoretická východiska jsem si položil následující výzkumné otázky.

VO1: *Zajímá se dospělá populace o DIY a řemeslné práce?*

Odpovědi na tuto otázkou se pokusím zjistit, zda se opravdu česká populace zajímá o řemeslo a kutilství, což, jak je uvedeno v teoretické části (Kapitola 3.2.1), naznačují četné články v médiích, počty členů v zájmových skupinách na sociálních sítích atd.

VO2: *Jaké motivace vedou respondenty (potencionální zájemce) k zájmovému vzdělávání se zaměřením na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?*

Zde mě zajímá, jaké konkrétní důvody mají participanti k tomu, aby se vzdělávali v oblasti kutilství a drobných řemeslných prací a byli schopni si opravy řešit svépomocí. O možných motivacích se zmiňuji v Kapitole 3.2.2 výše.

VO3: *Byl by mezi dospělými zájem o účast na zájmovém vzdělávacím kurzu DIY zaměřeného na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?*

Tato výzkumná otázka navazuje na VO2 a na jejím základě zjišťuji, zda by participanti měli zájem navštěvovat odborně vedený kurz zaměřený na DIY, tj. nevzdělávat se pouze sami s využitím sociálních sítí atd. Jak je uvedeno výše v Kapitole 3.2.3, možnosti vzdělávání v oblasti kutilství jsou v současné době v ČR relativně omezené.

VO4: *Jaké kompetence by měl mít vzdělavatel (lektor – instruktor) kurzu řemeslného kutilství?*

Na základě teorie a výzkumného šetření se snažím stanovit profil vhodného lektora pro tento typ kurzu, především pak jeho kompetence a kvalifikace (viz Kapitolu 2.4).

5.2 Metodika výzkumu

K dosažení výzkumného cíle jsem zvolil kvantitativní výzkum s využitím techniky dotazníkového šetření. Metoda byla zvolena z důvodu efektivity výzkumu, tj. možnost získat poměrně velké množství potřebných dat v krátkém čase a pracovat s konkrétními matematickými údaji, jež lze převést do jednoduchých statistik.¹⁵

5.2.1 Předvýzkum

Při tvorbě dotazníku jsem vycházel mj. z teorie M. Chrásky (2007), jenž doporučuje před hlavním šetřením provést předvýzkum a navržený dotazník vyzkoušet na menším vzorku respondentů. Cílem je především snížit riziko neúspěchu vlastního dotazníkového šetření. Na základě výsledků předvýzkumu tak lze dotazník ještě korigovat, vypustit některé položky nebo jiné naopak přidat, popř. upravit formulace otázek a odpovědí (Chráska, 2007, s. 169). Další výhodou předvýzkumu je ověření srozumitelnosti otázek pro respondenty.

Dotazník v rámci předvýzkumu obsahoval 24 otázek. Následně byl distribuován osobně v tištěné formě celkem 45 respondentům z řad mých spolužáků, přátel, kolegů a rodiny. Jednalo se o genderově vyvážený vzorek respondentů v dospělém věku od 18 do 60 let bez dalších konkrétních specifik. Po provedení předvýzkumu jsem měl k dispozici celkem 40 řádně vyplněných dotazníků i s poznámkami. Otázky v dotazníku byly ve všech případech pro respondenty srozumitelné, pět z nich upozornilo na formální nedostatky, např. chybějící formu feminina v préteritu *byl/byla*. V šesti případech chyběla respondentům možnost zvolit více odpovědí na jednu otázku, např. možnost *studující* i *pracující*. Ve třech případech byly některé otázky shledány jako nadbytečné, např. se v dotazníku duplikovaly (jejich význam byl téměř shodný), popř. by respondenti volili v rámci otázky všechny nabízené možnosti odpovědí. Jednou z takových otázek byl dotaz směřovaný na požadavky na lektora kurzu (viz Kapitulu 5.3.1 níže).

¹⁵ O pozitivěch dotazníkového šetření se zmiňuje mj. M. Disman (2014, s. 285–288).

Na základě předvýzkumu jsem provedl korekci a zredukoval počet otázek. Finální dotazník určený k vlastnímu výzkumu zahrnuje celkem 16 otázek (Příloha č. 1).

5.2.2 Sběr dat

Jak bylo již řečeno, sběr dat byl proveden formou dotazníkového šetření. Dotazník byl vytvořen elektronicky prostřednictvím webových stránek společnosti Survio.com (více k dotazníku níže). Výzkumné šetření probíhalo v měsících říjen–listopad 2023. Dotazník byl primárně rozeslán elektronicky na studentské e-maily v podobě odkazu a průvodního textu se základními informacemi.

5.2.3 Stanovení výzkumného vzorku

Jelikož není možné zkoumat kompletní dospělou populaci, rozhodl jsem se pro výběr menší skupiny osob, které ideálně splňují tato kritéria – dospělý člověk, studující a pracující současně. Kritéria vychází z vlastní praxe, předvýzkumu a taktéž s ohledem na téma práce. Proto jsem zvolil vyčerpávající šetření populace všech současných studentů kombinovaných bakalářských a navazujících studijních programů katedry sociologie, andragogiky a kulturní antropologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Konkrétně byl dotazník rozeslán celkem 425 studentům.

Výzkumu se zúčastnilo 182 respondentů (návratnost je tedy 42,8 %), z toho 140 žen a 42 mužů. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 25 (a méně) až 35 let.

5.2.4 Struktura dotazníku

Dotazník reflektuje teoretická východiska, vlastní praxi a také předpoklad, že na jeho základě bude vyprojektován návrh kurzu.

Samotným otázkám předchází úvod dotazníku, ve kterém oslovuji respondenty, představuji autora dotazníku a stručně popisuji téma výzkumu. Dále uvádím počet otázek a odhadovaný čas, který bude muset respondent vyplnění

dotazníku věnovat. V závěru úvodního textu respondentům děkuji za účast a dodávám, že veškeré výsledky budou v práci anonymizovány¹⁶.

Dotazník obsahuje 16 otázek. Otázky 1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14 a 16 nabízí pouze jednu možnost uzavřené odpovědi. Otázky 4, 6, 9, 10 a 15 umožňují respondentům označit více uzavřených odpovědí najednou. V otázkách 4, 5, 9 a 10 mohou zvolit i otevřenou odpověď „jiné“. Součástí této možnosti je pak výzva, aby respondent svou odpověď upřesnil, např. v otázce zaměřené na motivaci k účasti na kurzu: *Jiné – uveďte prosím konkrétní motivace*.

Níže upřesňuji charakter otázek s přiřazením výzkumných otázek, popřípadě vazby k projektování kurzu.

Otázky 1, 2 a 3 jsou demografické a slouží k získání představy o cílové skupině potencionálních zájemců o kurz DIY.¹⁷ Data mohou také poskytnout informaci, kterou je nutné znát pro projektování zájmového vzdělávacího kurzu, tj. **KOHO učit?**

Otázky dotazníku jsou formulovány následovně.

1. Pohlaví
2. Věk
3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Otázky 4 a 5 slouží k získání informace o tom, s jakými problémy se aktuálně společnost v souvislosti s řemeslnými opravami setkává. Na tomto základě lze zjistit mj. vnější motivaci potencionálních účastníků kurzu DIY (viz Kapitulu 3.2.2).

Otázky dotazníku jsou formulovány následovně.

¹⁶ Upozornění na anonymitu považuji za velice důležitou informaci, která nachází shodu napříč mnoha autorů odborné literatury zabývající se tématem sociologické výzkumy. Například Chráska ve své knize uvádí, že pro úspěch dotazníkového šetření je důležité, aby měl respondent záruku, že nebude dotazníkové šetření použito proti jemu samotnému, a v tomto směru by mělo být užito anonymních dotazníků. Anonymita zaručuje také získání pravdivějších údajů (Chráska, 2007, s. 169).

¹⁷ Demografické údaje současně dokládají validitu získaných dat, tj. kdo se dotazníku zúčastnil atd.

4. Setkal/a jste se již s nějakými problémy související s prací řemeslníků?
5. Využil/a byste někdy služeb tzv. hodinového manžela?

Otázky 6 a 7 slouží k získání odpovědi na výzkumnou otázku **VO1**: *Zajímá se dospělá populace o DIY a řemeslné práce?* Zájem o kutilství je popsán v Kapitole 3.2.1.

Otázky dotazníku jsou formulovány následovně.

6. Zajímáte se o řemeslné a kutilské práce?
7. Máte nějaké kutilské nebo řemeslné dovednosti?

Otázka 8 slouží k získání odpovědi na výzkumnou otázku **VO3**: *Byl by mezi dospělými zájem o účast na zájmovém vzdělávacím kurzu DIY zaměřeného na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?*

Otázka dotazníku je formulována následovně.

8. Pokud by byla ve Vašem regionu možnost kurzu DIY zaměřeného na drobné řemeslné práce a opravy v domácnosti, zvažoval/a byste svou účast?

Otázka 9 slouží k získání odpovědi na výzkumnou otázku **VO2**: *Jaké motivace vedou respondenty (potencionální zájemce) k zájmovému vzdělávání se zaměřením na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?* Otázka se váže ke Kapitole 3.2.2.

Otázka dotazníku je formulována následovně.

9. Co by Vás nejvíce motivovalo k účasti na kurzu DIY?

Otázka 10, 11, 12, 13, 14, 15 a 16 slouží k získání odpovědi pro hlavní cíl práce, kterým je návrh projektu vzdělávací akce DIY.

Otázky dotazníku jsou formulovány následovně.

10. Jakou tematickou oblast byste u kurzu DIY preferoval/a? – otázka slouží ke stanovení obsahu a disciplín vzdělávací akce – **CO učit?**
12. Kurz DIY by měl ideálně probíhat... – otázka slouží k organizačnímu zabezpečení vzdělávací akce – **KDY učit?**

13. Kurzu DIY bych se účastnil/a v případě, že by probíhal... – otázka slouží k organizačnímu zabezpečení vzdělávací akce – **KDE učit?**

11. Jakou časovou formu celého kurzu DIY byste preferoval/a s ohledem na 3 základní tematické okruhy (kotvení prvků, vodařské opravy, zámečnické a elektro práce)?

14. Jakou organizační formu kurzu DIY byste preferoval/a?

15. Jaká forma výuky by Vám vyhovovala nejvíce?

16. Jaká metoda k získávání praktických dovedností by Vám vyhovovala nejvíce?

Otázky 11, 14, 15 a 16 slouží k nastavení forem, metod a technik vzdělávací akce – **JAK učit?**

5.2.5 Interpretace získaných dat

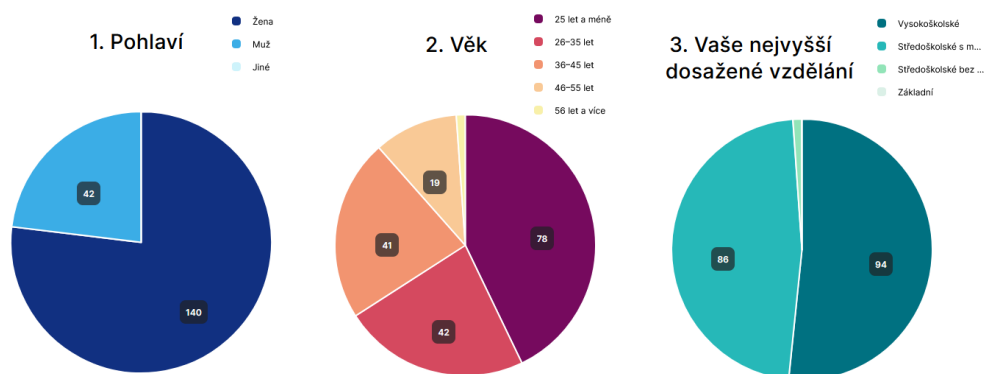
Zjištěná data interpretuji s využitím grafického znázornění výsledků. Grafy jsou vždy doplněny o komentáře. V nich prezentuji nejen výsledky dotazníkového šetření, ale vztahuji je k teoretickým východiskům a následnému projektování vzdělávací akce. V některých případech je zohledněn atribut pohlaví respondentů.

V samostatné kapitole Diskuze (Kapitola 5.3.1) jsou s využitím interpretace dat zodpovězeny výzkumné otázky, jež uvádím výše. V Kapitole 6 pak již prezentuji teoretický návrh projektu vzdělávací akce se zaměřením na DIY.

5.3 Výsledky výzkumu

V této části prezentuji a komentuji výsledná data z dotazníkového šetření. V první části představuji demografické údaje vztahující se k respondentům (Grafy 1–3).

Grafy 1–3 – Výsledná data k demografickým údajům – otázky na pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

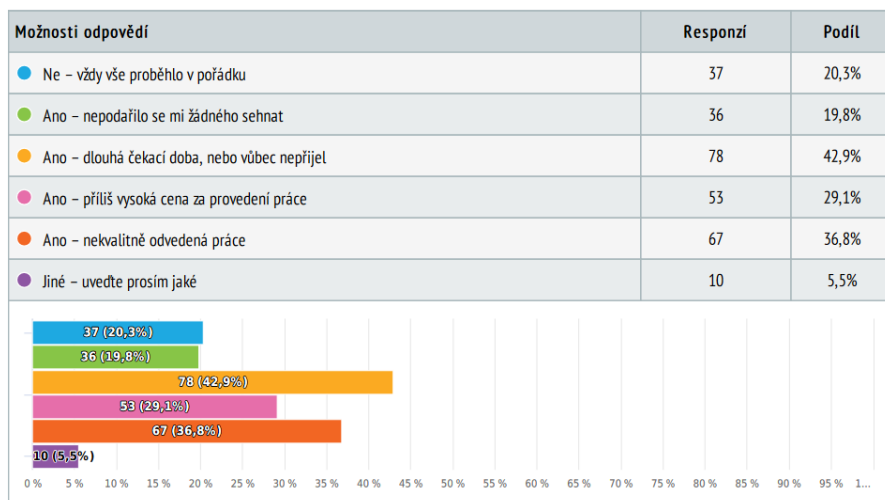
Zdroj: vlastní zpracování

Dotazníkového šetření se z více než tří čtvrtin zúčastnily ženy. Věk účastníků se nejčastěji pohyboval (cca ze 2/3) v rozmezí 25 (a méně) až 35 let. Nejnižší počet respondentů, dle očekávání, byl ve věku nad 56 let.¹⁸ Podobně předvídané výsledky vykazuje Graf 3 znázorňující nejvyšší dosažené vzdělání respondentů, tj. v 52 % případů vysokoškolské, ve 47 % pak středoškolské s maturitou.

Následující Grafy 4 a 5 zobrazují odpovědi respondentů na otázky vztahující se ke zkušenostem s řemeslníky.

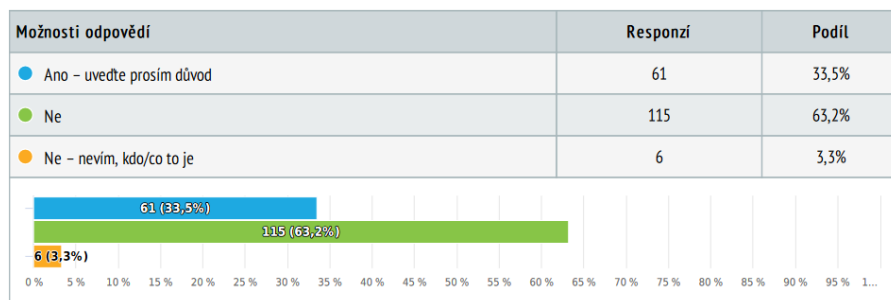
¹⁸ Cílovou skupinou pro účast na výzkumu byli účastníci kombinovaného studia sociologie a andragogiky v Olomouci v roce 2023. Výraznější zastoupení žen tak bylo očekávané.

Graf 4 – Výsledná data k otázce č. 4: Setkal/a jste se již s nějakými problémy souvisejícími s prací řemeslníků?

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 5 – Výsledná data k otázce č. 5: Využil/a byste někdy služeb tzv. hodinového manžela?

Zdroj: vlastní zpracování

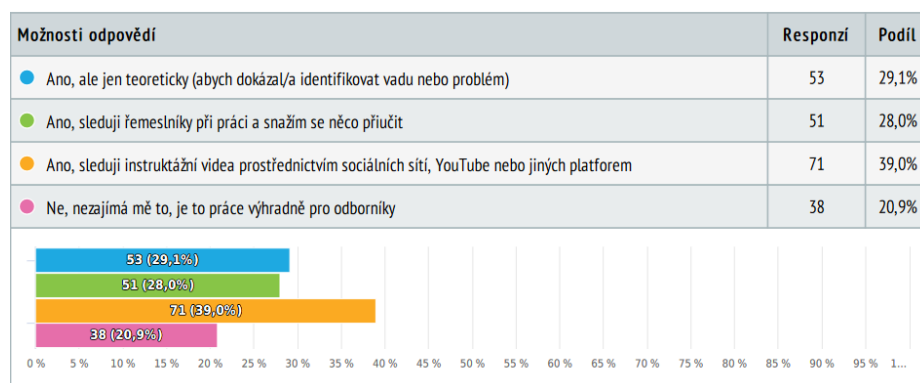
Z uvedených dat je patrné, že značná část respondentů má nebo měla negativní zkušenosti při řešení oprav, úprav nebo rekonstrukcí s pomocí využití odborných řemeslníků. Již v teoretické části zmiňovaná negativa, jako je nedostatek řemeslníků, vysoké ceny za provedené služby, dlouhé čekací lhůty až po případy nekvalitně odvedené práce, se na základě výzkumu jeví jako nejčastější problém respondentů. Pouze 20 % dotazovaných odpovědělo, že k žádným problémům s řemeslníky nedošlo.

K eliminaci těchto problémů se tak nabízí určité alternativy řešení, jako je např. využití hodinového manžela nebo opravy svépomocí díky vlastnímu

zájmovému vzdělávání v této oblasti. Dle výsledků uvedených v Grafu 5 výše však hodinový manžel pravděpodobně není populární volbou. Pokud ano, jedná se primárně o ženy, a to nejčastěji z důvodu absence partnera. Proto se jeví jako nejvhodnější řešení vlastní zkušenosti a dovednosti získané např. v kurzu DIY.

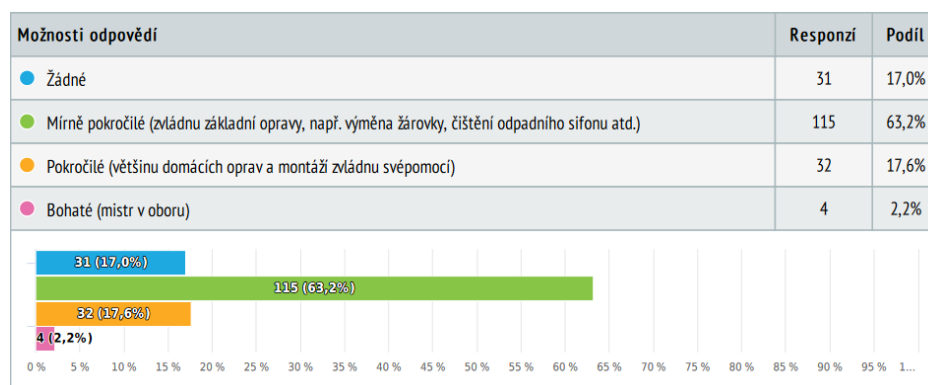
Následující grafy (Graf 6 a 7) znázorňují výsledná data k otázkám č. 6 a 7, jimiž jsem zjišťoval zájem respondentů o kutilství a jejich zkušenosti.

Graf 6 – Výsledná data k otázce č. 6: Zajímáte se o řemeslné a kutilské práce?

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7 – Výsledná data k otázce č. 7: Máte nějaké kutilské nebo řemeslné dovednosti?

Zdroj: vlastní zpracování

Z Grafu 6 vyplývá, že téměř 80 % respondentů se o kutilské a řemeslné práce zajímá, a to ve formě sledování samotných řemeslníků při práci, častěji sledováním

instruktážních videí (např. na YouTube). O tomto trendu se zmiňují v Kapitole 3 výše a zjištěná data jej potvrzují.

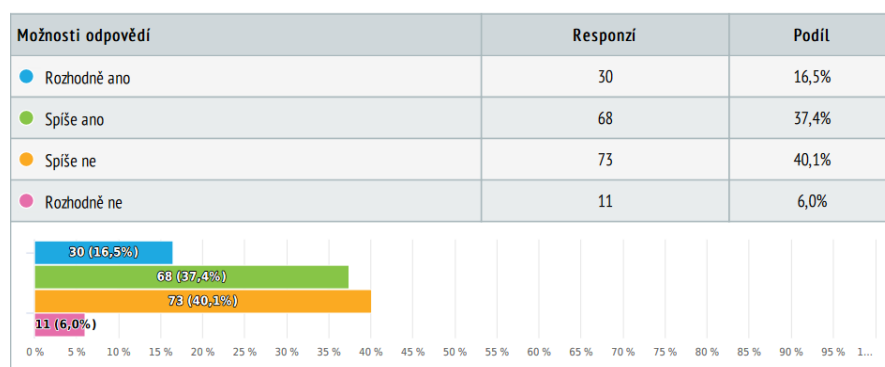
Více než polovina účastníků šetření (nad 60 %) pak uvádí, že disponuje mírně pokročilými dovednostmi při základních opravách (viz Graf 7), např. výměna žárovky apod. Je možno se domnívat, že tyto dovednosti získali respondenti mj. na webových platformách a při sledování řemeslníků při práci (viz Graf 6). Právě tyto drobné opravy totiž bývají nejčastěji předmětem instruktážních videí.

S ohledem na fakt, že zkušenosti potencionálních účastníků kurzu mohou být odlišné (od začátečníků až po pokročilé), je nutné toto zohlednit při přípravě metod výuky i obsahu kurzu.

Vzhledem k tomu, že celkově více než 80 % účastníků šetření disponuje mírně či více pokročilými dovednostmi, lze nepřímou konstatovat, že české přísloví *Co Čech, to kůtil* se jeví jako pravdivé.¹⁹

Následující část je již věnována zájmu o kurzy DIY. Níže prezentuji výsledky vztahující se k otázce č. 8, tj. zda by respondenti šetření zvažovali účast na takovém typu kurzu, a k otázce č. 9 – motivace k účasti na kurzech DIY.

Graf 8 – Výsledná data k otázce č. 8: Pokud by byla ve Vašem regionu možnost kurzu DIY zaměřeného na drobné řemeslné práce a opravy v domácnosti, zvažoval/a byste svou účast?

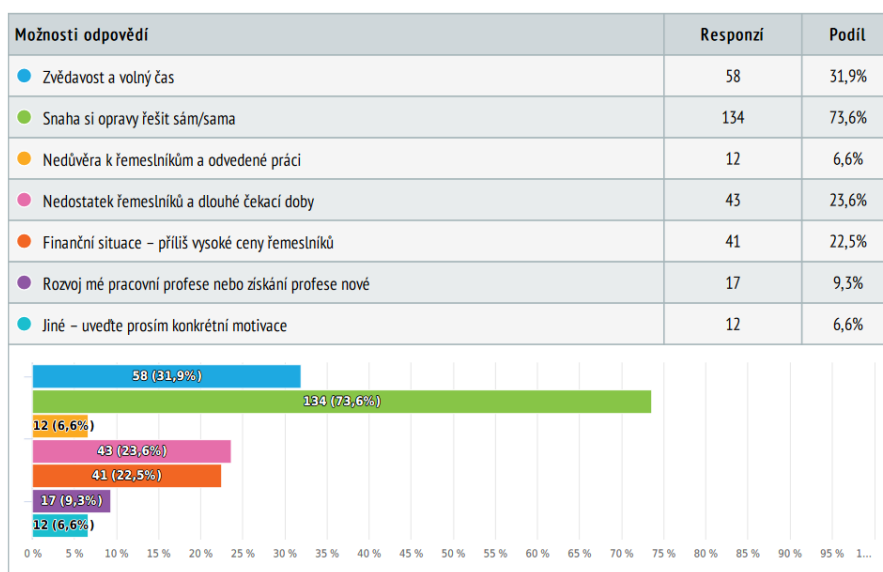

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁹ Více se tomuto fenoménu věnuje P. Gibas a kol. (2020), viz Kap. 3.1.

Více než 50 % účastníků dotazníkového šetření projevilo zájem o tento druh vzdělávací akce. Pouze 6 % respondentů účast na kurzu razantně odmítlo. S ohledem na atribut pohlaví nacházím rozdíly. Z výsledků žen vyplynulo, že by se kurzu účastnilo 60 % z nich, naopak u mužů lze sledovat odlišnou tendenci, tj. kurz by navštěvovalo pouze 40 % respondentů.

Graf 9 – Výsledná data k otázce č. 9: Co by Vás nejvíce motivovalo k účasti na kurzu DIY?

Zdroj: vlastní zpracování

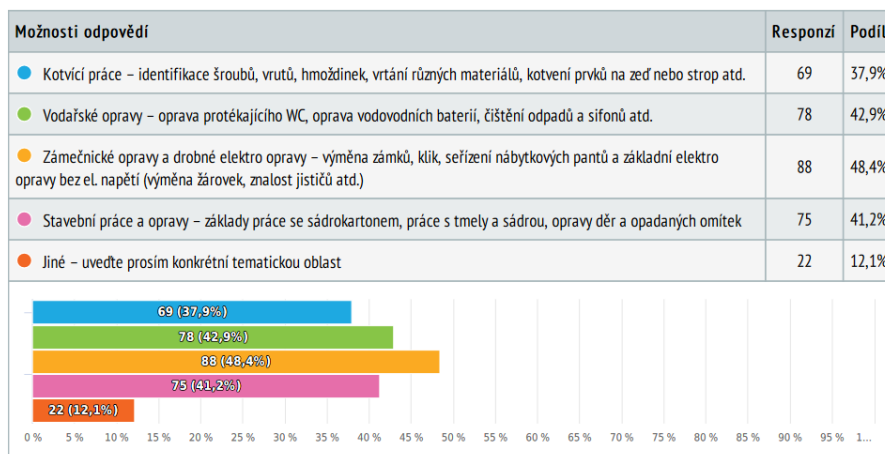
Na základě zjištěných dat se lze domnívat, že respondenti jsou motivováni spíše vnitřními než vnějšími faktory, tj. volný čas, zvědavost nebo snaha opravit si věci sám/sama. Motivace vnější, tedy zaměstnání, finanční situace nebo nedostatek řemeslníků, se jeví jako sekundární.

Respondenti, již zvolili variantu „jiné“, dále doplnili, že by pro ně byla motivační příznivá cena kurzu a možnost získat vedle praktických dovedností také znalosti teoretické, které v instruktážních videích apod. často nejsou.

Další otázka se vztahovala k obsahové náplni kurzu, tj. o jaké tematické oblasti by případní účastníci měli zájem. Pro výběr byly zvoleny čtyři tematické oblasti, jejichž

složení vychází z nejčastěji poptávaných, ale také nabízených odborných oprav (více v Kapitole 3.2). Výsledky zobrazuje následující graf (Graf 10).

Graf 10 – Výsledná data k otázce č. 10: Jakou tematickou oblast byste u kurzu DIY preferoval/a?

Zdroj: vlastní zpracování

Z Grafu 10 je patrné, že zájem respondentů je téměř rovnoměrně rozložen mezi všechny nabízené disciplíny. Tento výsledek byl pro mě poněkud překvapivý. Očekávan byl vyšší zájem o kotvící a vodařské práce, protože se jedná o nejčastější drobné opravy v domácnosti.²⁰

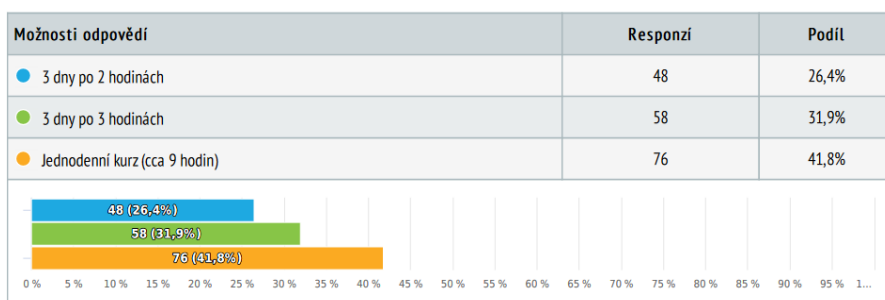
Poměrně vysoký zájem je dle výsledků o zámečnické a elektro opravy. Tyto práce vyžadují již vyšší odbornost a jsou také finančně náročnější, je tedy logické, že si je respondenti chtějí realizovat svépomocí.

Účastníci výzkumu dostali také možnost uvést vlastní tematickou oblast, kterou výběr nenabízí. Tuto možnost využilo 22 respondentů a poptávané tematické oblasti byly např. stolařství a tesařství, autoopravy, elektro opravy spotřebičů, zahrádkářství a pěstování. Tyto oblasti jsou poměrně specifické, v takových případech by bylo vhodnější zvolit kurz individuální, ideálně se specialistou na danou tematiku.

²⁰ Vycházím zde především z vlastní praxe.

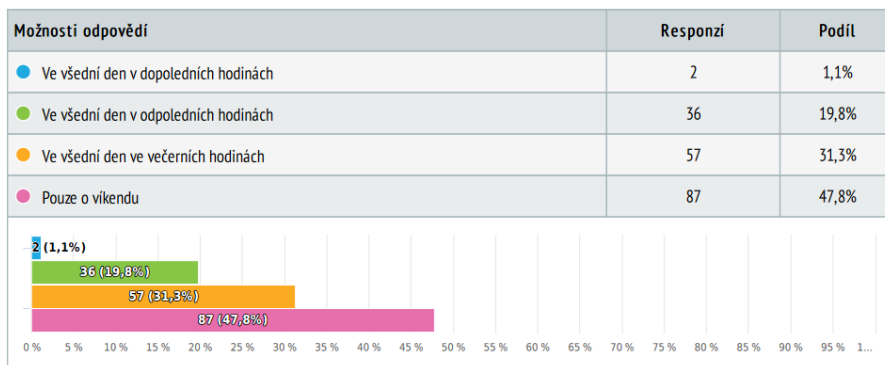
Cílem otázek č. 11 a 12 bylo zjistit časové preference pro realizaci výuky zájmových vzdělávacích kurzů. Respondenti zde volili formu výuky – jednodenní, vícedenní (Graf 11) a dobu výuky (Graf 12).

Graf 11 – Výsledná data k otázce č. 11: Jakou časovou formu celého kurzu DIY byste preferoval/a s ohledem na 3 základní tematické okruhy (kotvení proků, vodařské opravy, zámečnické a elektro práce)?

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 12 – Výsledná data k otázce č. 12: Kurz DIY by měl ideálně probíhat...

Zdroj: vlastní zpracování

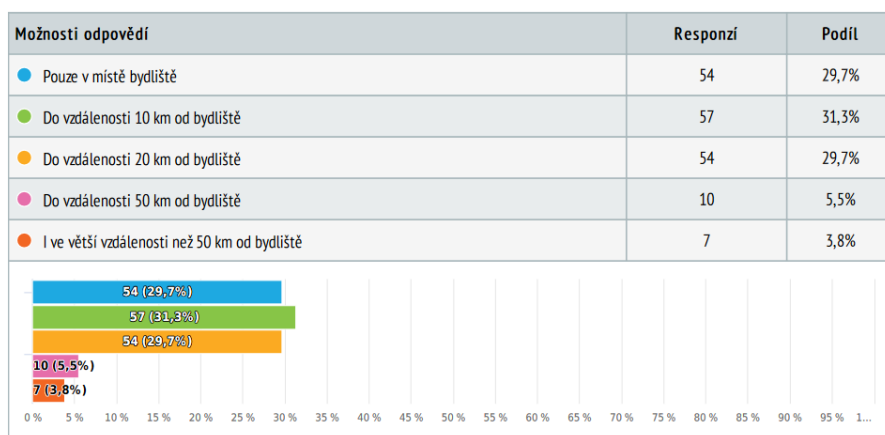
Nejvíce respondentů se přiklánílo spíše k jednodennímu 9hodinovému kurzu obsahujícímu všechny tematické celky, přesto z celkového počtu by více než 50 % dotazovaných volilo raději 3 kratší kurzy na jednotlivá témata rozdělena do dvou nebo tří hodin výuky.²¹ Jako nejvhodnější denní dobu respondenti volili ve všedních

²¹ Z toho 32 % respondentů by volilo třídní kurz po třech hodinách, 26 % respondentů pak třídní kurz po dvou hodinách.

dnech večerní hodiny, nejvíce participantů se pak vyslovilo pro víkendové celodenní realizace.

Z Grafu 12 je tedy patrné, že 99 % respondentů by bylo ochotno kurzy navštěvovat odpoledne, večer nebo o víkendu. Pouze 1 % dotazovaných by kurzy navštěvovalo dopoledne. Výsledky tohoto šetření nejsou překvapivé vzhledem k cílové skupině účastníků výzkumu, tj. dospělý, studující, popř. i pracující. Je možné se tak domnívat, že pro potencionální participanty existují v dopoledních hodinách určitá omezení jako např. škola, zaměstnání, péče o děti apod. Z uvedeného tak vyplývá, že by navrhovaný kurz, samozřejmě s ohledem na počet uchazečů, měl v ideálním případě nabídnout obě možnosti, tj. jak jednodenní víkendový kurz, tak dílčí večerní kurzy.

Graf 13 – Výsledná data k otázce č. 13: Kurzu DIY bych se účastnil/a v případě, že by probíhal...

Zdroj: vlastní zpracování

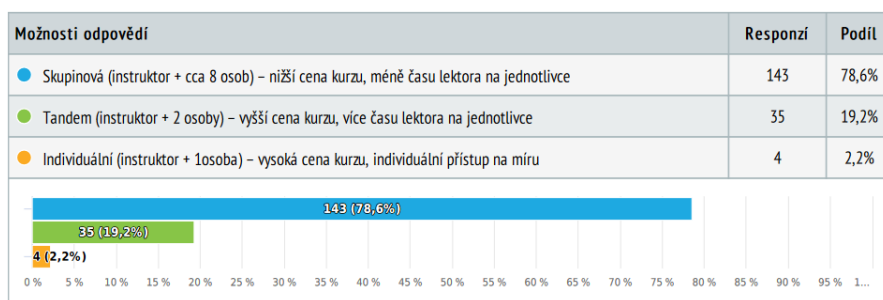
Z výše uvedených dat je zjevné, že dojezdová vzdálenost z místa bydliště potencionálních účastníků kurzu DIY hraje podstatnou roli. Téměř polovina respondentů je ochotna dojíždět do vzdálenosti 20 km (a více) od místa bydliště, 70 % respondentů by akceptovalo vzdálenost do 10 km. Třetina účastníků šetření by se účastnila kurzu pouze v místě bydliště.

Tyto údaje jsou poměrně důležité pro projektování a realizaci jakéhokoliv vzdělávacího kurzu, především pro vhodný výběr edukačních prostor (oblast s vyšším počtem obyvatel). Významné je to také z propagačního hlediska (cílení na konkrétní oblast obyvatel), které má vliv na získávání potencionálních uchazečů i finanční náklady provozovatele kurzu.

Z výsledků tedy vyplývá, že nevhodnější vzdálenost pro respondenty je okruh v rozmezí 0–10 km od místa bydliště.

Následující grafy prezentují výsledky šetření k otázkám č. 14, 15 a 16. Tyto byly zaměřeny na organizační formu a výukové metody v kurzu.

Graf 14 – Výsledná data k otázce č. 14: Jakou organizační formu kurzu DIY byste preferovali/a?

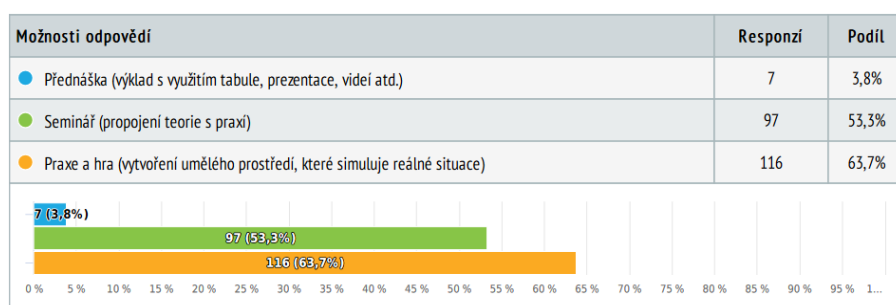

Zdroj: vlastní zpracování

Preferovaná forma výuky je dle dat jednoznačně forma skupinová. Vyslovilo se pro ni téměř 80 % dotazovaných. Jedním z rozhodujících faktorů může být i cena kurzu. Jako naopak nejméně vhodná pro tento typ kurzu se jeví výuka individuální, pro niž by se rozhodly pouze 2 % respondentů. Častěji, tj. v necelých 20 % případů, by účastníci volili tandem.

Jak jsem uvedl výše, individuální forma výuky by byla vhodná v případě specifických požadavků samotného účastníka kurzu, např. opravy domácích spotřebičů, autoopravy apod.

Graf 15 – Výsledná data k otázce č. 15: Jaká forma výuky by Vám vyhovovala nejvíce?

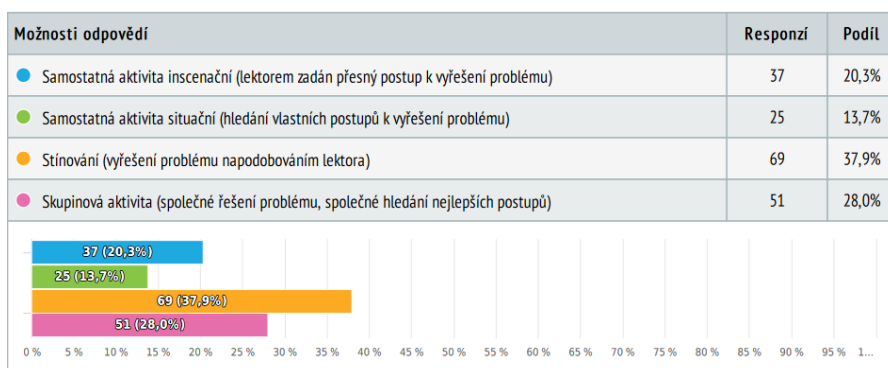
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu vyplývá, že výuková metoda slovní ve formě přednášky na kurzech DIY, kde je stěžejní především předání praktických dovedností, se jeví jako nevhodná. Nejvíce respondentů se vyslovalo pro vytváření praktických simulací reálných situací (64 %), o něco méně pro seminář (53 %).

Jelikož je ale nezbytně nutné předat potenciálním uchazečům s ohledem na charakter učebních cílů i teoretické učivo, byla by nejvhodnější taková výuková metoda, jež kombinuje semináře a praktickou výuku (metody názorně-demonstrační a metody praktické), tj. kde dochází k přímému propojení teorie a praxe.

Vzhledem k preferencím respondentů bych však volil výukové metody tak, aby praxe převyšovala teorii.

Graf 16 – Výsledná data k otázce č. 16: Jaká metoda k získávání praktických dovedností by Vám vyhovovala nejvíce?

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti projevili největší zájem o výukovou metodu ve formě stínování a práce ve skupině, konkrétně společně řešit problém a hledat postupy. Jako nejméně atraktivní se jeví metoda samostatného řešení problému. Lze tedy usoudit, že pro případné účastníky kurzu by bylo příjemnější naučit se zavedeným a jasným postupům, než se rozmýšlet nad alternativním řešením.

5.3.1 Diskuze

V diskuzi odpovídám na základě výsledků dotazníkového šetření na výzkumné otázky (VO1–VO4), které jsem si položil v Kapitole 5.1 výše. Dále předkládám teoretický návrh projektu pro potencionální kurz DIY (Kapitola 6).

VO1: *Zajímá se dospělá populace o DIY a řemeslné práce?*

Česká populace projevuje poměrně velký zájem o DIY a řemeslné práce. Ve většině případů se jedná o formu sledování profesionálů při práci nebo instruktážních videí prostřednictvím internetu (YouTube, sociální sítě apod.).

VO2: *Jaké motivace vedou respondenty (potencionální zájemce) k zájmovému vzdělávání se zaměřením na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?*

Nejčastější motivací potencionálních účastníků kurzů je motivace vnitřní, tj. volný čas, zájem, zvědavost a snaha řešit opravy svépomocí. Sekundární motivací (vnější) je pak finanční situace, nedostatek řemeslníků apod.

VO3: *Byl by mezi dospělými zájem o účast na zájmovém vzdělávacím kurzu DIY zaměřeného na kutilství a drobné řemeslné práce v domácnosti?*

Více než 50 % dospělých projevuje zájem o tento typ kurzu, a to s ohledem na různé tematické oblasti – kotvící práce, vodařské opravy, zámečnické práce apod. Zájem může být ovlivněn dalšími faktory, jako je vzdálenost od bydliště, časová dotace, organizační rámec atd.

VO4: *Jaké kompetence by měl mít vzdělavatel (lektor/instruktor) kurzu řemeslného kutilství?*

Na základě předvýzkumu lze konstatovat, že lektor by měl mít veškeré kompetence a také řádnou kvalifikaci pro vedení kurzu tohoto typu, tj. měl by mít odborné znalosti a dovednosti v oboru, zároveň by měl disponovat didaktickými schopnostmi. Očekávání potencionálních účastníků se jeví jako vysoká. Podobné výsledky (tj. lektor by měl být po všech stránkách výborně připraven) byly očekávány i v hlavním dotazníkovém šetření, proto byla otázka vypuštěna a v projektování vycházím primárně z teorie.

6. Návrh projektu a podoba kurzu

Následující vytvoření návrhu projektu vychází z teoretických východisek této práce a reflektuje výsledky vlastního dotazníkového šetření. K efektivnímu naplánování projektu kurzu DIY je nutné zohlednit otázky, jež jsem uvedl v teoretické části (Kapitola 4), tj. Proč? Koho? Co? Kdy? Jak? Kdo? Kde? Zač?

V závěru kapitoly (Kapitola 6.2) je předložena finální podoba kurzu

6.1 Teoretický návrh projektu

6.1.1 Odůvodnění a přínos projektu

Důvodem pro případnou realizaci projektu „kurz – kutilství a DIY se zaměřením na drobné řemeslné práce v domácnosti“ je snaha autora doplnit nabídku zájmového vzdělávání dospělých, jelikož navštěvovat kurz DIY je aktuálně možné pouze v Praze²² a jiné možnosti vzdělávání v této oblasti se nenabízí (s výjimkou rekvalifikačních kurzů organizovaných ÚP). Dalším důvodem je samotný zájem veřejnosti o tento typ kurzu vyplývající z dotazníkového šetření. Motivací je především volný čas a seberealizace, ale také uspokojení potřeb v návaznosti na problémy veřejnosti s řemeslníky (nedostatek řemeslníků, nekvalitní nebo finančně nákladná práce apod.).

²² Kurz probíhá jednou měsíčně a je koncipován pouze pro 8 osob.

Přínos projektu pak vidím především v možnosti rozšířit oblast zájmového vzdělávání dospělých o tento druh zaměření.

6.1.2 Formulace cílů zájmového kurzu DIY

Cíle kurzu DIY lze rozdělit do dvou kategorií, a to z pohledu absolventa a organizátora.

Absolvent – měl by být schopen identifikovat problém nebo závadu a realizovat základní opravy v domácnosti svépomocí. Měl by být schopen využít získané znalosti a dovednosti v profesním i osobním životě. Měl by být dostatečně motivován pro přijímání nových výzev v kutilství a DIY (hlavní cíle kurzu).

Organizátor – kurz DIY by měl generovat dostatečný zisk pro jeho finanční zajištění (hlavní cíl kurzu).

6.1.3 Profil účastníka zájmového kurzu DIY

Stanovení profilu potencionálního účastníka je zásadním momentem v projektování zájmového vzdělávání (viz Kapitolu 4.2.2). Ke stanovení profilu účastníka bylo pro návrh projektu realizováno dotazníkové šetření, které však nelze brát jako relevantní pro širokou populaci potencionálních zájemců o tento typ kurzu a může se značně lišit dle zaměření na konkrétní cílovou skupinu (viz Graf 1–3). Z výsledků šetření je patrné, že se vzájemně prolínají motivace, potřeby i kompetence respondentů, a je tak prakticky nemožné stanovit konkrétní profil účastníka. Taktéž je téměř nereálné provádět taková šetření před realizací každého kurzu. Nabízí se tedy dvě možnosti.

- Případný realizátor kurzů provede pouze jedno výchozí dotazníkové šetření (např. v oblasti, kde plánuje provoz vzdělávací akce), které však bude mít pouze orientační výstup informací o případných zájemcích. Na jejich základě pak realizátor stanoví profil účastníka a sestaví organizační rámec celého kurzu. V tomto případě vzniká určité riziko diskriminace těch zájemců,

kterým nabízený organizační rámec nevyhovuje, případně svou nekompetentností nesplňují podmínky pro účast na takovém kurzu.

- Profil účastníka je stanoven velice obecně (široké spektrum kompetencí a motivací) a konkrétní informace realizátor získává formou vstupního dotazníku až od přihlášených účastníků. Zde je však nutné disponovat vysokou připraveností na různé druhy organizačních rámců, které jsou flexibilně upraveny dle potřeb a kompetencí již přihlášených uchazečů a jsou implementovány těsně před kurzem, popř. v jeho průběhu.

Pokud se zaměřím výhradně na výsledky dotazníkového šetření této práce, pak lze profil účastníka stanovit následovně.

Kurz DIY by měl být určen široké dospělé populaci, mužům i ženám všech věkových kategorií, přičemž lze očekávat vyšší zájem ze strany žen mladšího a středního věku. Úroveň kompetencí účastníka v oblasti řemeslného kutilství a DIY se nachází na stupni mírně pokročilý a pokročilý. Výjimkou pak nejsou ani úplní začátečníci (viz Graf 7). Hlavní motivací potenciálních účastníků je zvědavost, volný čas a především seberealizace (viz Graf 9).

6.1.4 Stanovení obsahu zájmového kurzu DIY

Pro navrhovaný kurz kutilství se jako nejvhodnější forma jeví „modulové uspořádání obsahu“, kdy je možné oddělit jednotlivé disciplíny, teorii od praxe, případně zmíněné vzájemně kombinovat dle vzdělávacích potřeb účastníků. Na tomto základě tak lze sestavit jednotlivé uzavřené lekce (viz Kapitulu 4.2.3).

Nabízené disciplíny mohou být ještě případně upraveny dle konkrétní poptávky potenciálních účastníků kurzu. Náročnost lekcí lze taktéž přizpůsobit aktuálním dovednostem účastníků (začátečníci či pokročilí).

S ohledem na konkrétní připravovaný kurz se zaměřením na kutilství mohou být nabízeny tyto disciplíny: kotvící práce, vodařské opravy, zámečnické opravy a drobné elektro opravy a stavební práce (specifikace jednotlivých disciplín je popsána v Kapitole 6.2 níže). Respondenti projevili při vyplňování dotazníku téměř

rovnoměrný zájem o všechny čtyři nabídnuté disciplíny (viz Graf 10). Nabízí se tak varianta do kurzu zahrnout všechny.

Osnovy k jednotlivým disciplínám popisují plánovaný průběh kurzu. Účastník si tak vytvoří reálnou představu o tom, co jej v dané disciplíně čeká, jaký bude postup výuky, metoda výuky, forma výuky, popřípadě její dílčí cíl. Osnovy přesně specifikují to, co se bude v kurzu dít krok za krokem. Pro lektora jsou osnovy vodítkem a návodem, umožňují mu kontrolovat, zda se v učivu neopakuje a dodržuje plánovaný průběh disciplíny. Kvalitně zpracované osnovy tak mohou mít na potencionálního uchazeče kurzu velký motivační vliv (více v Kapitole 4.2.3).

Studijní plán

Časová dotace jednotlivých disciplín i celého kurzu musí vycházet z potřeb potencionálního účastníka a jeho dosavadních zkušeností. Současně musí korelovat s kompetencí lektora (instruktora) a jeho schopností předat účastníkům vědomosti, znalosti a dovednosti k naplnění vzdělávacího cíle v reálném čase (Kapitola 4.2.3).

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 63 % respondentů má zkušenosti s kutilstvím a řemeslem mírně pokročilé a 17 % nemá zkušenosti žádné. Zkušenosti pokročilé nebo bohaté má zbylých 20 % dotazovaných (viz Graf 7). Při účasti na kurzu by potom časovou dotaci v podobě dvou nebo tří hodin výuky rozdělené na jednotlivé disciplíny preferovalo 58 % respondentů a zbylých 42 % by volilo jednodenní kurz o délce devíti hodin (viz Graf 11). Pro realizaci v odpoledních nebo večerních hodinách ve všední den se vyslovilo 51 % participantů, pro víkend potom 48 % (viz Graf 12).

Studijní plán tedy zohledňuje výsledky dotazníkového šetření a současně vychází z praxe autora (odhadovaná časová dotace pro distribuci znalostí a dovedností v konkrétních disciplínách). Kurz kutilství a DIY by tedy měl být ideálně rozdělen dle dosavadních znalostí a zkušeností potencionálních účastníků, a to na začátečníky a mírně pokročilé (až pokročilé).

Místo konání kurzu

Kurz by měl být realizován ideálně ve městě, které je dostupnější lidem přímo z města i z blízkého okolí. Na základě zjištěného lze konstatovat, že by participanti byli ochotni dojíždět do vzdálenosti 10 km od místa bydliště (viz Graf 13).

6.1.5 Výběr didaktické formy a metody zájmového kurzu DIY

Didaktická forma

Základem tohoto kurzu je předání teoretických znalostí a jejich aplikace do praktických dovedností. Proto se jako nejvhodnější didaktická forma jeví prezenční při zohlednění dojezdových možností uchazečů (viz výše). Výuka pak může probíhat ve formě jednorázové i cyklické (viz Graf 11), z hlediska počtu účastníků mohou být voleny formy individuální i skupinové (dle konkrétních požadavků a potřeb participantů), přičemž lze očekávat vyšší zájem o výuku skupinovou, jelikož se pro tuto vyslovilo 80 % respondentů v dotazníku (více v Grafu 14).

Didaktická metoda

Jako vhodná se na základě výsledků výzkumu (Graf 15 a 16) jeví kombinace více didaktických metod. Především jsou to metody **klasické, aktivizující, a teoreticko-praktické** (viz Kapitolu 4.6.2), jelikož kurz by měly spojovat teoretické znalosti s praktickým tréninkem. Metody lze kombinovat, měnit, přidávat a upravovat i v průběhu celého kurzu.

Počáteční volba metody je spíše na uvážení a kvalitách lektora, teprve v průběhu vzdělávací akce je pak možné metody měnit nebo uzpůsobit dle potřeb účastníků a samotného vývoje vzdělávací akce tak, aby bylo přihlédnuto ke všem okolnostem, jež povedou ke splnění vzdělávacího cíle.

6.1.6 Edukační prostředky zájmového kurzu DIY

Edukační prostředky a techniky jsou bezesporu jednou z nejdůležitějších částí vzdělávacího procesu (více v Kapitole 4.6.3). V kurzu kutilství se pak nejedná pouze

o audio a video projekce nebo studijní materiály, které napomáhají k teoretické transformaci znalostí a vědomostí, ale především o skutečné předměty, různé stavební materiály a velkou škálu řemeslného nářadí a doplňků. Ty jsou nutností pro předání praktických dovedností a simulaci reálných situací a problémů. Díky tak obsáhlému inventáři didaktických pomůcek je jejich výběr a kvalita významně závislá na finančních možnostech zřizovatele, který chce kurz kutilství realizovat.

6.1.7 Finanční zabezpečení kurzu DIY

Pro finanční zabezpečení kurzu je v první řadě nutné zohlednit všechny náklady, tj. plat lektorů, pronájem prostor, výukové pomůcky, techniku, propagační materiály atd. (viz Kapitolu 4.4). Aby organizátor získal propočet ekonomické výhodnosti, musí kromě výpočtu nákladů současně znát i příjmovou stránku. V kurzu zájmového vzdělávání, především v soukromém sektoru, je často jediným příjmem účastnický poplatek, tedy cena kurzu. Aby byla cena kurzu ekonomicky efektivní pro realizátora vzdělávací akce i pro účastníka, souvisí s ní i počet uchazečů.²³ Nutné je také počítat s určitou rezervou, jelikož nákladová stránka propočtu může mimořádně vzrůst i v průběhu kurzu (nárůst nájmu, cena pomůcek atd.). Finanční výkyv by v žádném případě neměl ovlivnit chod kurzu.

6.1.8 Lektor kurzu DIY

K hladkému průběhu kurzu je třeba zajistit kompetentní lektory, tj. osoby s praxí v oboru (řemeslné práce) a zároveň se schopnostmi didaktickými (viz Kapitolu 2.4). Již předvýzkum této práce ukázal, že očekávání potencionálních účastníků na lektora (resp. jeho kompetence) jsou vysoká. Kompetentní lektor by měl tedy disponovat dovednostmi a zkušenostmi v oboru a současně pedagogickými (andragogickými) znalostmi a schopnostmi. Lektor by se také měl umět vyrovnat s kritickými, nepřehlednými a nepředvídatelnými situacemi.

²³ Kurzy individuální vs. skupinové

S ohledem na charakter kurzu DIY a vysoké požadavky potencionálních účastníků se lze domnívat, že bude obtížné nalézt lektora zájmového vzdělávání, který bude vynikat vysokou odborností na určitou oblast a současně bude odborníkem v edukačním procesu. Jako nejvhodnější řešení se nabízí provádět výběr a nábor lektorů výhradně podle jejich praktických dovedností, odborné kvalifikace a časových a finančních možností zřizovatele. V případě potřeby pak lze zajistit jejich dodatečné vzdělávání v oblasti lektorských kompetencí.²⁴ Tímto způsobem je možno získat kvalitní lektory pro zájmové vzdělávání zaměřené na kutilství.

Informace o pedagogických a odborných dovednostech lektora lze v průběhu kurzu či po jeho dokončení získat také prostřednictvím evaluace.

6.2 Podoba kurzu

Níže uvedená, již konkrétní podoba kurzu zohledňuje teoretická východiska, výsledky dotazníku i teoretický návrh projektu autora práce. Sloužit by mohla jako propagační materiál kurzu, např. na webových stránkách organizátora.

Pro koho je kurz DIY určen?

Kurz je určen pro všechny zájemce ve věku 18 let a více, kteří mají zájem si osvojit kutilské a řemeslné znalosti a dovednosti využitelné v běžné domácnosti. Kurz je vhodný pro úplné začátečníky, ale také pro pokročilé. Kapacita kurzu je omezena maximálně na šest osob, aby byl zajištěn dostatečný osobní přístup lektora pro každého z účastníků.

Absolvent kurzu bude schopen identifikovat problém nebo závadu a realizovat základní opravy v domácnosti svépomocí. Využije tak získané znalosti a dovednosti v profesním i osobním životě.

²⁴ Např. didaktické dovednosti, seberozvoj, ovládání krizových situací – emoční stabilita. Kurzy lektorských dovedností nabízí například *Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR*, kde je možné složit zkoušku z profesní kvalifikace dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, a stát se tak certifikovaným lektorem dalšího vzdělávání dle Národní soustavy kvalifikací (www.aivd.cz).

Jaké disciplíny kurz DIY nabízí?

Lekce 1

Kotvící práce – účastník se naučí s pomocí vhodného elektrického nářadí ukotvit různé prvky na zeď nebo strop. Jedná se především o vrtání do různých typů stavebního materiálu a následné upevnění předmětů s pomocí spojovacího materiálu. Na této lekci získá účastník také teoretické znalosti k orientaci v potřebných pomůckách (např. nářadí, vruty, šrouby, hmoždinky, různé druhy stavebních materiálů) pro realizaci jednotlivých úkonů.

Lekce 2

Vodařské opravy – účastník se naučí identifikovat závadu a posoudit náročnost opravy. Získá teoretické znalosti z okruhu vodařských potřeb (nářadí, těsnění apod.). Naučí se základní opravy jako např. protékající WC, čištění odpadů a sifonů nebo výměnu vodovodní baterie.

Lekce 3

Zámečnické opravy a drobné elektro opravy – lekce bude rozdělena do dvou částí. V první části účastník získá teoretické zámečnické znalosti (druhy pantů, dveřních vložek, zámků a kování). Taktéž se naučí identifikovat závadu a posoudit náročnost opravy. V závěru této části bude předvedena praktická ukázka základních zámečnických oprav, které si účastníci sami vyzkouší. Ve druhé části lekce účastník získá základní teoretické znalosti v oblasti elektro (především se jedná o bezpečnost práce, výměnu žárovek a obsluhu elektro jističů v domácnosti).

Lekce 4

Stavební práce a opravy – účastník se naučí identifikovat závadu a posoudit náročnost opravy. Získá teoretické znalosti ohledně základního zednického nářadí a stavebních směsí (silikony, sádry, tmely aj.). V praktické části si účastník vyzkouší

základní opravy v domácnosti (opravy děr pomocí sádry, spárování nebo práce se silikonem). Součástí je rovněž práce se sádrokartonem.²⁵

Kdy bude kurz probíhat?

Začátečníci a mírně pokročilí (žádné nebo minimální zkušenosti s řemeslem)

Celý kurz bude realizován v podobě čtyř dílčích celků v časovém rozsahu tří hodin na jednu lekci (disciplínu). Každá lekce bude realizována jednou týdně, ve všední den ve večerních hodinách (18:00–21:00). Každá lekce zahrnuje 30 minut teorie a 150 minut praxe. Časové rozpětí celého kurzu bude tedy čtyři týdny (12 hodin výuky).

Pokročilí (základní zkušenosti a orientace v řemeslech)

Celý kurz bude realizován v podobě jedné lekce zahrnující všechny čtyři nabízené disciplíny. Kurz bude probíhat pouze o víkendu (8:00–18:00). Kurz obsahuje minimum teoretické části a je primárně zaměřen na různá praktická řešení úkolů. Časové rozpětí celého kurzu bude tedy jeden den (9 hodin výuky + 1 hodina obědová pauza).

Jak bude kurz probíhat?

V úvodu kurzu lektor seznámí všechny účastníky s riziky a následnými opatřeními, s nimiž se mohou setkat na pracovišti nebo v rámci plnění pracovních úkonů.²⁶ Poté lektor představí konkrétní téma (disciplínu) a bude prezentovat základní teoretické informace za použití projekce a ukázky skutečných předmětů (šrouby, těsnění, vrtáky atd.). Následovat bude praktická část, v jejímž rámci si účastník pod dohledem lektora a za použití potřebných nástrojů a pomůcek (nářadí, materiál) vše sám vyzkouší. Simulovány budou reálné situace běžných oprav v domácnosti.

²⁵ Sádrokarton – panel z lisované sádry uložený mezi dva silné kartony papíru. Tzv. sádrokartonové stavebnice se používají na celém světě pro dokončení výstavby vnitřních stěn a stropů nebo pro interiérové úpravy (pozn. autora).

²⁶ Povinnost provádět školení BOZP organizátorem je zakotvena v odst. 2 a 3, § 103, z. č. 262/2006 Sb. a vztahuje se na všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovišti (<https://www.bozp.cz/aktuality/co-je-bozp/>).

Co bude účastník potřebovat?

Na kurz DIY budete potřebovat pouze dobrou náladu a chuť se naučit nové dovednosti. Pro praktickou část je také doporučeno mít vhodnou obuv (uzavřená, šněrovací) a vhodné oblečení, tj. takové, které snese případné znečištění nebo poškození. Pracovní ochranné pomůcky budou zajištěny organizátorem.

Kurz DIY bude probíhat v edukačně specifickém prostředí, tj. prostor kombinující klasickou učebnu a dílnu. Učebna je koncipována pro 6 účastníků a lektora. Její součástí je 6 pracovních stolů (ponků) vybavených veškerým potřebným ručním i elektro nářadím. Pracovní stoly jsou napojeny na rozvody vody, odpad a také elektroinstalaci. Díky takovému vybavení lze v učebně simulovat většinu běžných domácích závad a jejich oprav.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnuje zájmovému vzdělávání dospělých, konkrétně v oblasti kutilství a řemeslných prací. Motivací k tématu zde byla především vlastní praxe v oboru.

Hlavním cílem práce bylo představit teoretický návrh projektu zájmového vzdělávání pro dospělé – kurzu DIY, jelikož možnosti tohoto typu vzdělávání jsou v současné době nedostatečné. K získání potřebných dat pro úspěšné projektování jsem zvolil metodu dotazníkového šetření, které mi mělo mj. poskytnout odpovědi na výzkumné otázky (zájem o řemeslné práce a kurz kutilství, motivace ke kutilství, požadavky na lektora). Výzkumu se zúčastnilo celkem 182 respondentů.

Z výsledných odpovědí participantů vyplývá, že zájem o kutilství a řemeslné práce je v současné době poměrně vysoký. Populární je především sledování profesionálů při práci nebo instruktážních videí prostřednictvím internetu. Více než 50 % respondentů také uvedlo, že by měli zájem o odborně vedený kurz zaměřený na DIY, přičemž by preferovali různé oblasti (od kotvících prací až po stavební práce).

Jako primární motivace participantů k zájmovému vzdělávání v oblasti DIY se jeví motivace vnitřní (využití volného času a seberealizace). Finanční situace, problémy s řemeslníky atd. jsou pak pro potencionální účastníky spíše motivací sekundární.

Na základě zjištěného by měl být případný kurz DIY realizován pro dospělou populaci, a to pro ženy i muže. Probíhat by měl ideálně v odpoledních a večerních hodinách ve všední den, popř. blokově o víkendu. Jako vhodná didaktická forma se jeví prezenční skupinová, především s ohledem na charakter kurzu. Z hlediska didaktické metody by měla být volena kombinace teorie s praxí (např. ve formě simulace reálných situací). Lektor v takovém typu kurzu by měl mít odborné znalosti a dovednosti v řemeslu, ale také by měl disponovat schopnostmi pedagogickými. Ty

je možno získat dodatečně ve formě dalšího vzdělávání v oblasti pedagogiky (andragogiky).

Absolvent kurzu by měl být schopen identifikovat problém nebo závadu a na základě nově nabytých zkušeností realizovat potřebné opravy v domácnosti svépomocí, popř. uplatnit dovednosti a získané znalosti v profesním životě.

Předkládaná práce by mohla přispět k rozšíření povědomí o fenoménu kutilství a DIY a k samotné realizaci vzdělávacích kurzů v této oblasti. V budoucnu plánuji téma rozšířit o současný trend, konkrétně stále častější zastoupení žen v profesi řemeslných prací.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A OSTATNÍCH ZDROJŮ

Monografie

- Bartoňková, H. (2013). *Projektování vzdělávací akce pro andragogy: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Disman, M. (2014). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Gibas, P. a kol. (2020). *Kutilství: od "udělej si sám" po DIY*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Chrásk, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada.
- Medlíková, O. (2021). *Umění motivace: návody a tipy pro pracovní i rodinný život*. Praha: Grada.
- Mužík, J. (2000). *Management ve vzdělávání dospělých*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. (2001). Praha: Tauris.
- Palán, Z. (2002). *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Praha: Academia.
- Pávková, J. (2014). *Pedagogika volného času*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.
- Plamínek, J. (2010). *Tajemství motivace: jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali* (2., dopl. vyd.). Praha: Grada.
- Průcha, J. & Veteška, J. (2014). *Andragogický slovník* (2., aktualiz. a rozš. vyd.). Praha: Grada.
- Půbalová, B. (ed.). (2018). *Vzdělávání dospělých v České republice: výstupy z šetření Adult Education Survey 2016*. Praha: Český statistický úřad.
- Šerák, M. (2009). *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál.
- Veteška, J. & Tureckiová, M. (2008). *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada.
- Vodák, J. & Kucharčíková, A. (2011). *Efektivní vzdělávání zaměstnanců* (2., aktualiz. a rozš. vyd.). Praha: Grada.
- Vychová, H. (2008). *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU*. Praha: VÚPSV.
- Zormanová, L. (2017). *Didaktika dospělých*. Praha: Grada.

Článek v časopise

- Campbell, C. (2005). The Craft Consumer: Culture, craft and consumption in a Postmodern Society. *Journal of Housing Economics*, 5(1), 23–42.
- Khademi-Vidrav, A. & Bujdosó, Z. (2020). Motivations and Attitudes: An Empirical Study on DIY (Do-It-Yourself) Consumers in Hungary. *Sustainability*, 12(2), 1–20.
- Wolf, M. & McQuitty, S. (2013). Circumventing Traditional Markets: An Empirical Study of the Marketplace Motivations and Outcomes of Consumers' Do-It-Yourself Behaviors. *The Journal of Marketing Theory and Practice*, 21(2), 195–209.

Konferenční příspěvky

- Watson, M. & Shove, E. (2005). *Doing it yourself? Products, competence and meaning in the practices of DIY*. Příspěvek na vědecké konferenci ESA 2005 Torun, Poland.

Internetové zdroje

- AIVD ČR. (2024). *Lektorské dovednosti*. Citováno 23. března 2024. Dostupné z: <https://www.aivd.cz/cz/profesionalni-lektor/>
- BOZP. (2015). *Co je BOZP? Definice, cíle, legislativa a principy*. Citováno 23. března 2024. Dostupné z: <https://www.bozp.cz/aktuality/co-je-bozp/>
- Výborná, L. (2019). *Řemesla jsou perspektivní, jde o nedoceněný obor, popisuje Knapil ze střední školy stavebních řemesel*. Citováno 23. března 2024. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/remesla-jsou-perspektivni-jde-o-nedoceneny-obor-popisuje-knapil-ze-stredni-skoly-7968939>
- WIKIPEDIE. (2023). *Řemeslo*. Citováno 24. Března 2024. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Řemeslo>
- Bumba, J. (2018). *Potřebujeme víc právníků, nebo řemeslníků? Právník vám střežu nebo kapající kohoutek neopraví, odpovídá ambasador odborného vzdělávání Witassek*. Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

<https://plus.rozhlas.cz/potrebuji-vic-pravniku-nebo-remeslniku-pravnik-vam-strechu-nebo-kapajici-7666875>

AMSP ČR. (2016). *Analýza absolventů a trendy řemeslných živností*. Citováno 24. března 2024.

Dostupné z: <https://amsp.cz/analyza-absolventu-a-trendy-remeslnych-zivnosti/>

AMSP ČR. (2016). *AMSP ČR a profesní spolky zahajují změny v tuzemském řemesle*. Citováno

24. března 2024. Dostupné z: <https://amsp.cz/amsp-cr-a-profesni-spolky-zahajuji-zmeny-v-tuzemskem-remesle/>

TZ SOŠ JAROV. (2023). *Nedostatek řemeslníků v Česku: chybí obkladači, pokrývači, svářeči*.

Na kamnáře se čeká i dva roky. Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

<https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/nedostatek-remeslniku-v-cesku-chybi-obkladaci-pokryvaci-svareci-na-kamnare-se-ceka-i-dva-roky.a-17359.html>

MPO ČR. (2018). *Povinnosti osob dočasně poskytujících služby na území České republiky*.

Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

<https://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/povinnosti-osob-docasne-poskytujicich-sluzby-na-uzemi-ceske-republiky--151689/>

SROVNÁTOR. (2022). *Hodinový manžel*. Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

<https://www.srovnator.cz/clanky/hodinovy-manzel/>

KUTILSKÁ AKADEMIE. (2024). Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

<https://www.kutilskaakademie.cz/>

MISTŘI ŘEMESEL. (2024). Citováno 24. března 2024. Dostupné z:

www.mistriremesel.cz

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ, SCHÉMAT

Obrázek 1 Etapy celoživotního vzdělávání

- Graf 1** Demografický údaj k dotazníku – pohlaví
- Graf 2** Demografický údaj k dotazníku – věk
- Graf 3** Demografický údaj k dotazníku – nejvyšší dosažené vzdělání
- Graf 4** Výsledná data k otázce č. 4: Setkal/a jste se již s nějakými problémy souvisejícími s prací řemeslníků?
- Graf 5** Výsledná data k otázce č. 5: Využil/a byste někdy služeb tzv. hodinového manžela?
- Graf 6** Výsledná data k otázce č. 6: Zajímáte se o řemeslné a kutilské práce?
- Graf 7** Výsledná data k otázce č. 7: Máte nějaké kutilské nebo řemeslné dovednosti?
- Graf 8** Výsledná data k otázce č. 8: Pokud by byla ve Vašem regionu možnost kurzu DIY zaměřeného na drobné řemeslné práce a opravy v domácnosti, zvažoval/a byste svou účast?
- Graf 9** Výsledná data k otázce č. 9: Co by Vás nejvíce motivovalo k účasti na kurzu DIY?
- Graf 10** Výsledná data k otázce č. 10: Jakou tematickou oblast byste u kurzu DIY preferoval/a?
- Graf 11** Výsledná data k otázce č. 11: Jakou časovou formu celého kurzu DIY byste preferoval/a s ohledem na 3 základní tematické okruhy (kotvení prvků, vodařské opravy, zámečnické a elektro práce)?
- Graf 12** Výsledná data k otázce č. 12: Kurz DIY by měl ideálně probíhat...
- Graf 13** Výsledná data k otázce č. 13: Kurzu DIY bych se účastnil/a v případě, že by probíhal...
- Graf 14** Výsledná data k otázce č. 14: Jakou organizační formu kurzu DIY byste preferoval/a?

Graf 15 Výsledná data k otázce č. 15: Jaká forma výuky by Vám vyhovovala nejvíce?

Graf 16 Výsledná data k otázce č. 16: Jaká metoda k získávání praktických dovedností by Vám vyhovovala nejvíce?

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Dotazník

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Dotazník

Kurz DIY - drobné řemeslné práce

Vážené respondentky, vážení respondenti,

Jmenuji se Pavel Hampl a jsem studentem 3. ročníku studijního programu Andragogika se specializací na personální rozvoj na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Rád bych Vás požádal o vyplnění tohoto dotazníku, na jehož základě bude tvořen projekt a návrh pro vznik kurzu zaměřeného na kutilské a řemeslné dovednosti využitelné v běžné domácnosti. Výsledky tohoto průzkumu budou použity k tvorbě mé bakalářské práce. Dotazník obsahuje 16 otázek a jeho vyplnění zabere cca 10 minut. Veškeré odpovědi jsou anonymní a budou využity výhradně pro účely práce. V dotazníku je často použita zkratka **DIY** tj. z anglického *Do It Yourself* v českém překladu *Udělej si sám*.

1 Pohlaví

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ Žena ☐ Muž ☐ Jiné

2 Věk

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ 25 let a méně ☐ 26–35 let ☐ 36–45 let ☐ 46–55 let ☐ 56 let a více

3 Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ Základní ☐ Středoškolské bez maturity ☐ Středoškolské s maturitou ☐ Vysokoškolské

4 Setkal/a jste se již s nějakými problémy související s prací řemeslníků?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- ☐ Ne – vždy vše proběhlo v pořádku ☐ Ano – nepodařilo se mi žádného sehnat ☐ Ano – dlouhá čekací doba, nebo vůbec nepřijel ☐ Ano – příliš vysoká cena za provedení práce
- ☐ Ano – nekvalitně odvedená práce
- ☐ Jiné – uveďte prosím jaké

5 Využil/a byste někdy služeb tzv. hodinového manžela?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ Ne ☐ Ne – nevím, kdo/co to je
- ☐ Ano – uveďte prosím důvod

6 Zajímalé se o řemeslné a kutilské práce?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Ano, ale jen teoreticky (abych dokázal/a identifikovat vadu nebo problém)	☐ Ano, sleduji řemeslníky při práci a snažím se něco přiučit	☐ Ano, sleduji instruktážní videa prostřednictvím sociálních sítí, YouTube nebo jiných platforem	☐ Ne, nezajímá mě to, je to práce výhradně pro odborníky

7 Máte nějaké kutilské nebo řemeslné dovednosti?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

☐ Žádné	☐ Mírně pokročilé (zvládnou základní opravy, např. výměna žárovky, čištění odpadního sifonu atd.)	☐ Pokročilé (většinu domácích oprav a montáží zvládnou svépomocí)	☐ Bohatě (mistr v oboru)

8 Pokud by byla ve Vašem regionu možnost kurzu DIY zaměřeného na drobné řemeslné práce a opravy v domácnosti, zvažoval/a byste svou účast?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

☐ Rozhodně ano	☐ Spíše ano	☐ Spíše ne	☐ Rozhodně ne

9 Co by Vás nejvíce motivovalo k účasti na kurzu DIY?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Zvědavost a volný čas	☐ Snaha si opravy řešit sám/sama	☐ Nedůvěra k řemeslníkům a odvedené práci	☐ Nedostatek řemeslníků a dlouhé čekací doby
☐ Finanční situace – příliš vysoké ceny řemeslníků	☐ Rozvoj mé pracovní profese nebo získání profese nové		
☐ Jiné – uveďte prosím konkrétní motivace	____		

10 Jakou tematickou oblast byste u kurzu DIY preferoval/a?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

☐ Kotvíci práce – identifikace šroubů, vrtů, hmoždinek, vrtání různých materiálů, kotvení prvků na zeď nebo strop atd.	☐ Vodařské opravy – oprava protékajícího WC, oprava vodovodních baterií, čištění odpadů a sifonů atd.	☐ Zámečnické opravy a drobné elektro opravy – výměna zámků, klik, seřízení nábytkových pantů a základní elektro opravy bez el. napětí (výměna žárovek, znalost jističů atd.)	☐ Stavební práce a opravy – základy práce se sádkokartonem, práce s tmely a sádkou, opravy děr a opadanců omítek
- ☐ Jiné – uveďte prosím konkrétní tematickou oblast

11 Jakou časovou formu celého kurzu DIY byste preferoval/a s ohledem na 3 základní tematické okruhy (kotvení prvků, vodařské opravy, zámečnické a elektro práce)?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ 3 dny po 2 hodinách ☐ 3 dny po 3 hodinách ☐ Jednodenní kurz (cca 9 hodin)

12 Kurz DIY by měl ideálně probíhat:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ Ve všední den v dopoledních hodinách ☐ Ve všední den v odpoledních hodinách ☐ Ve všední den ve večerních hodinách ☐ Pouze o víkendu

13 Kurzu DIY bych se účastnil/a v případě, že by probíhal:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- ☐ Pouze v místě bydliště ☐ Do vzdálenosti 10 km od bydliště ☐ Do vzdálenosti 20 km od bydliště ☐ Do vzdálenosti 50 km od bydliště
- ☐ I ve větší vzdálenosti než 50 km od bydliště

14 Jakou organizační formu kurzu DIY byste preferoval/a?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Skupinová (instruktor + cca 8 osob) – nižší cena kurzu, méně času lektora na jednotlivce
- ☐ Tandem (instruktor + 2 osoby) – vyšší cena kurzu, více času lektora na jednotlivce
- ☐ Individuální (instruktor + 1 osoba) – vysoká cena kurzu, individuální přístup na míru

15 Jaká forma výuky by Vám vyhovovala nejvíce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- ☐ Přednáška (výklad s využitím tabule, prezentace, videí atd.)
- ☐ Seminář (propojení teorie s praxí)
- ☐ Praxe a hra (vytvoření umělého prostředí, které simuluje reálné situace)

16 Jaká metoda k získávání praktických dovedností by Vám vyhovovala nejvíce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Samostatná aktivita inscenační (lektorem zadán přesný postup k vyřešení problému)
- ☐ Samostatná aktivita situační (hledání vlastních postupů k vyřešení problému)
- ☐ Stínování (vyřešení problému napodobováním lektora)
- ☐ Skupinová aktivita (společné řešení problému, společné hledání nejlepších postupů)